

УДК 373.1: 371.671(075)
УКПП
№ держреєстрації 0114U003075
Інв. №

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
(ТНПУ ім. В. Гнатюка)
46027, м. Тернопіль, вул. М. Кривоноса, 2; тел. (0352)435797

ЗАТВЕРДЖУЮ
Проректор з наукової роботи
та міжнародного співробітництва
доц. Г. І. Фальфушинська

(підпис)
(дата)

ЗВІТ
про науково-дослідну роботу
(заключний)

МОДЕРНІЗАЦІЯ ЗМІСТУ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ:
СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Керівник НДР
доктор педагогічних наук,
професор

Я. П. Кодлюк
(підпис)
(дата)

2018

Рукопис закінчено 20 грудня 2018 р.

Результати роботи розглянуто на науково-технічній раду ТНПУ ім. В. Гнатюка, протокол
№ 8 від 26 грудня 2018 р.

СПИСОК АВТОРІВ

- Кодлюк Я. П.** 20.12. доктор педагогічних наук, професор, професор
(Вступ, підрозділи 1–5, Висновки, Додатки) 2018 кафедри педагогіки і методики початкової та дошкільної освіти ТНПУ ім. В. Гнатюка, завідувач науково-дослідної лабораторії шкільного підручника, керівник науково-дослідної роботи
- Радченко О. Я.** 20.12. кандидат педагогічних наук,
(Вступ, підрозділ 5.1) 2018 доцент, доцент кафедри педагогіки та менеджменту освіти ТНПУ ім. В. Гнатюка
- Легін В. Б.** 20.12. кандидат педагогічних наук, старший викладач
(підрозділи 2, 5.1, 5.2, Висновки) 2018 кафедри теорії та методики дошкільної і початкової освіти Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка
- Погонець І. В.** 20.12. викладач педагогічного коледжу
(підрозділ 5.1) 2018 Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка
- Кирлан О. В.** 20.12. здобувач наукового ступеня кандидата педагогічних
(підрозділи 2, 5.1) 2018 наук зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки, провідний бібліотекар ТНПУ ім. В. Гнатюка
- Кодлюк Л. І.** 20.12. здобувач наукового ступеня
(підрозділи 2, 5.1) 2018 кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки, викладач іноземної мови ДВНЗ «Тернопільський коледж харчових технологій і торгівлі»
- Колочун І. І.** 20.12. здобувач наукового ступеня
(підрозділ 5.1) 2018 кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки, вчитель англійської мови ЗОШ № 3 м. Тернополя

РЕФЕРАТ

Звіт про НДР: 95 с., 1 ч., 1 табл., 9 дод., 17 джерел.

ЗМІСТ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ, МОЛОДШІ ШКОЛЯРІ, НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНИЙ ПРОЦЕС, ШКІЛЬНИЙ ПІДРУЧНИК, НАВЧАЛЬНІ ПОСІБНИКИ, МЕТОДИКИ АНАЛІЗУ НАВЧАЛЬНИХ КНИГ, ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНА ОСВІТА.

Об'єкт дослідження: організація навчально-виховного процесу у загальноосвітніх навчальних закладах України; **предмет** – модернізація змісту шкільної освіти на різних рівнях його формування. **Мета дослідження:** на основі аналізу теорії і практики змісту шкільної освіти в Україні виявити тенденції його модернізації та шляхи репрезентації основних компонентів цього змісту у відповідних нормативних документах (навчальних програмах, підручниках і навчальних посібниках). Дослідження передбачало аналіз історико-педагогічної, психолого-педагогічної та методичної літератури; аналіз вітчизняного і зарубіжного досвіду з проблеми дослідження, анкетування безпосередніх користувачів підручника – вчителів та учнів; педагогічний експеримент.

Наукова новизна та теоретична значущість отриманих результатів полягають у тому, що: *вперше окреслено* основні віхи розвитку навчального предмета «Читання» для початкової школи; виділено основні етапи підручничого забезпечення початкової школи з навчального предмета «Літературне читання» (кінець ХХ – початок ХХІ ст.); *обґрунтовано* історіографію становлення курсу «Природознавство» в українській початковій школі; вперше у вітчизняній педагогіці комплексно досліджено проблему організації навчально-виховного процесу на засадах реформаторської педагогіки у школах Німеччини першої третини ХХ ст.; *розкрито* основні наукові підходи дослідників до проблеми ролі ілюстративного матеріалу у структурі шкільних підручників для початкової ланки освіти; *розкрито* основні напрями педагогічного доробку Я. А. Коменського, присвячені шкільному підручничові; *репрезентовано* ідеї В. О. Сухомлинського щодо суб'єктності молодшого школяра в навчальній діяльності; *обґрунтовано* технологію репрезентації у навчальних книгах для початкової школи ключових компетентностей, а відтак аналізу підручників з точки зору можливостей формування у молодших школярів зазначеної якості; *розкрито* дидактичні основи побудови електронних навчальних посібників для молодших школярів; *розроблено* методику аналізу підручничого забезпечення початкової школи з окремого навчального предмета (освітньої галузі); *обґрунтовано* методику аналізу емоційно-ціннісного компонента підручників для початкової школи; *експериментально доведено* позитивний вплив навчальних проєктів, вміщених у підручниках для початкової школи, на рівень навчальних досягнень молодших школярів; *визначено* основні інновації у змісті підручників з літературного читання (авт. О. Савченко); *розкрито* підходи щодо з'ясування методичних основ побудови шкільного підручника з іноземної мови як засобу формування в учнів іншомовної комунікативної компетентності; *виокремлено й розкрито* якісні характеристики сучасної початкової освіти; *визначено* дидактичні умови формування рефлексивних умінь молодших школярів у навчальній діяльності та реалізовано їх у відповідній моделі; *розроблено* модель підготовки майбутніх педагогів до формування в молодших школярів уміння вчитися як ключової компетентності.

Практичне значення дослідження: отримані результати поглиблюють теорію шкільного підручника, у тому числі методику аналізу й оцінювання цього виду навчальної літератури в умовах існування альтернативних підручників; можуть бути використані при розробці концепцій реформування вітчизняних загальноосвітніх навчальних закладів з урахуванням досвіду реформаторської педагогіки; у розробці курсів з педагогіки, історії педагогіки, порівняльної педагогіки, освітніх технологій; у навчально-виховному процесі школи першого ступеня з метою посилення його розвивальної спрямованості, а також авторами підручників задля розробки особистісно орієнтованих навчальних книг.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
ЗМІСТОВА ЧАСТИНА ЗВІТУ ПРО НАУКОВО-ДОСЛІДНУ РОБОТУ «МОДЕРНІЗАЦІЯ ЗМІСТУ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ»	12
1. Опис процесу наукового дослідження.....	12
2. Наукова новизна та практична значущість отриманих результатів.....	18
3. Практична цінність результатів науково-дослідної роботи.....	27
4. Використання результатів науково-дослідної роботи у навчальному процесі.....	28
5. Результативність виконання науково-дослідної роботи.....	29
5.1. Бібліографічний перелік монографій, підручників, посібників, словників, довідників, наукових статей тощо, які опубліковано за матеріалами досліджень за період виконання науково-дослідної роботи.....	30
5.2. Захищені дисертації.....	37
5.3. Захищені магістерські й дипломні роботи.....	48
5.4. Участь у конкурсах студентських наукових робіт.....	49
5.5. Опонування дисертацій.....	50
ВИСНОВКИ.....	52
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	55
ДОДАТКИ.....	57
<i>Додаток А.</i> Підручникове забезпечення початкової школи з навчального предмета «Українська мова» (2001–2017).....	57

<i>Додаток Б.</i> Підручникове забезпечення початкової школи з навчального предмета «Математика» (2001–2017).....	61
<i>Додаток В.</i> Підручникове забезпечення початкової школи з навчального предмета «Природознавство» (2001–2017).....	80
<i>Додаток Д.</i> Підручникове забезпечення початкової школи з навчального предмета «Основи здоров'я» (2001–2017).....	85
<i>Додаток Ж.</i> Підручникове забезпечення початкової школи з навчального предмета «Я у світі» (2001–2017).....	88
<i>Додаток З.</i> Підручникове забезпечення початкової школи з навчального предмета «Трудове навчання» (2001–2017).....	90
<i>Додаток К.</i> Підручникове забезпечення початкової школи з навчального предмета «Образотворче мистецтво» (2001–2017).....	93
<i>Додаток Л.</i> Підручникове забезпечення початкової школи з навчального предмета «Художня праця» (2001–2017).....	94
<i>Додаток М.</i> Підручникове забезпечення початкової школи з навчального предмета «Музика» (2001–2017).....	95

ВСТУП

Інтеграція і глобалізація соціальних, економічних та культурних процесів, розбудова української держави потребують модернізації освітнього простору. У зв'язку із зазначеним особливо актуальною є проблема оновлення змісту шкільної освіти, оскільки зміст освіти – це своєрідна модель вимог суспільства до підготовки молодого покоління. З іншого боку, цей процес немислимий без ґрунтовного конструктивно-критичного аналізу теоретичних і практичних надбань минулого, оскільки саме історико-педагогічний підхід дає змогу глибше зрозуміти закономірності поступового розвитку педагогічних явищ, їхню зумовленість суспільними, соціально-культурними та іншими чинниками, виявити взаємозв'язки, об'єктивно оцінити сучасний стан та з'ясувати загальні тенденції розв'язання проблеми (О. Сухомлинська) [17]. Феномен змісту шкільної освіти в історичній ретроспективі аспектно проаналізований вітчизняними науковцями (Л. Кравчук, Г. Лемко, М. Попюк, О. Савченко та ін.) [8; 9; 11; 14; 15].

Зазначимо, що поняття «зміст освіти» дослідники традиційно трактують як сукупність знань, умінь, навичок та певних якостей, якими повинні оволодіти учні у процесі навчання, щоб бути підготовленими до життя та праці.

Найбільш прогресивною вважається культурологічна концепція змісту освіти (як спроба зінтегрувати культуру й антропологію), розроблена у 70-х роках ХХ століття (І. Лернер, М. Скаткін), яка розглядає його як педагогічно адаптований соціальний досвід людства, тотожний за структурою людській культурі. Такий підхід дав змогу вченим виділити основні елементи змісту освіти: досвід пізнавальної діяльності, що фіксується у формі знань; досвід виконання відомих способів діяльності – у формі умінь діяти за зразком; досвід творчої діяльності – здатність застосовувати набуті знання, уміння й навички у змінених умовах; досвід емоційно-ціннісного ставлення до світу, що включає систему цінностей, особистісних орієнтацій.

Одним із вагомих чинників модернізації національної системи освіти визнано необхідність реалізації компетентнісного підходу, основне призначення якого – посилити результативну складову навчально-виховного процесу.

Зазначений феномен розкривається через поняття «компетенція» і «компетентність». На сучасному етапі розвитку педагогічної науки ці дефініції чітко окреслені: компетенція – задана норма, вимога до підготовки особистості; компетентність – набута якість, «надбання» людини [2].

Закономірно виникає питання про структуру компетентності. Традиційно її компонентами виокремлюють знання, вміння і навички, досвід, ставлення тощо (Н. Бібік, О. Савченко) [2; 12]. У Державному стандарті початкової загальної освіти (2018) компетентність позиціонується як динамічна комбінація знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати навчальну діяльність [3]. Поділяючи зазначену точку зору, вважаємо, що вказане новоутворення варто структурувати таким чином: знання, вміння і навички, ціннісне ставлення, розгорнута рефлексія. Значущість знань у структурі компетентності очевидна з огляду на те, що вони слугують базою для формування вмінь і навичок. Діяльнісний підхід в освіті націлює на оволодіння відповідними вміннями і навичками – предметними (спеціальними) і загальнонавчальними (міжпредметними). Однак знати, як виконувати ту чи іншу діяльність, чи вміти її виконувати ще не гарантує бажання працювати, творчого ставлення до роботи. У зв'язку з цим акцентуємо увагу на ціннісному ставленні до процесу та результату праці. Вказану кількість структурних компонентів доповнюємо рефлексією – необхідна передумова повноцінного навчання, а відтак і саморозвитку, самореалізації (тобто суб'єктності), яка допомагає сформулювати (а за необхідності і скорегувати) мету діяльності, вибрати раціональні способи досягнення цієї мети, спрогнозувати результати тощо [4].

Об'єднує дослідників розуміння того, що компетентність – це цілісне утворення; ні окремо взяте вміння, ні навичка, ні ставлення не є компетентністю, тобто увага акцентується на її інтегрованому характері. Підтвердження висловленого знаходимо в навчально-методичних матеріалах, розроблених відповідно до Концепції Нової української школи [10, с. 13].

Традиційно у рамках загальної середньої освіти компетентності класифікують на ключові, міжпредметні і предметні. Такий розподіл здійснено з урахуванням основних (проектованих) рівнів змісту освіти (концепція багаторівневого формування змісту освіти; В. Краєвський, І. Лернер, М. Скаткін) – загального теоретичного уявлення, навчального предмета, навчального матеріалу. Відповідно до зазначеного ключові компетентності трактуються як такі, що формуються упродовж усього навчання в школі і в подальшому житті; міжпредметними учні оволодівають у межах певної освітньої галузі; предметні виробляються на матеріалі конкретного навчального предмета чи інтегрованого курсу [2].

Проблема якості шкільної освіти знаходить своє відображення у сформованості в учнів ключових компетентностей, хоча, як відомо, базою для їх вироблення є предметні й міжпредметні. Базою для виокремлення ключових компетентностей початкової освіти, які задекларовані в новому Державному стандарті (вільне володіння державною мовою, здатність спілкуватися рідною мовою, культурна компетентність, екологічна компетентність, громадянські та соціальні компетентності, інформаційно-комунікаційна компетентність, навчання впродовж життя, компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій, математична компетентність, інноваційність, підприємливість та фінансова грамотність), слугували «Рекомендації Європейського парламенту та Ради Європи щодо формування основних груп ключових компетентностей освіти впродовж життя» (18 грудня 2006 року).

Відомо, що зміст шкільної освіти реалізується в таких документах: державних стандартах освіти, навчальних планах, навчальних програмах і підручниках [3; 5; 6; 12;13].

Матеріальним носієм предметного змісту, засобом його реалізації є підручник, тому розробка і створення підручників нового покоління, які б повноцінно репрезентували у змісті книги засоби формування в учнів ключових і предметних компетентностей, – пріоритетне завдання розбудови національного шкільництва [7].

Проблема теорії і практики навчальної книги в історико-педагогічному аспекті ще не знайшла належного відображення в науковій літературі, хоча її вивчення має тривалу історіографічну традицію.

Зародження теорії шкільного підручника як галузі дослідження започатковане Я. Коменським (друга половина XVII століття). Свій подальший розвиток ця галузь знайшла у працях К. Ушинського (друга половина XIX століття). Становлення підручничознавства розпочалося у 50-х роках минулого століття, коли шкільний підручник вперше став об'єктом наукового дослідження (Н. Менчинська, Є. Перовський).

Суттєво збагатили зазначену проблему фундаментальні монографії Д. Зуєва, В. Бейлінсона та В. Безпалька (80-і роки), предметом вивчення яких були структура навчальної книги, функції, методи аналізу й оцінювання.

Концепція сучасного підручника обґрунтована у дослідженнях вітчизняних і зарубіжних учених: сутність підручника, його структура та функціональне забезпечення (В. Бейлінсон, В. Безпалько, Д. Зуєв, Я. Кодлюк, Ч. Куписевич, І. Лернер, В. Оконь, А. Сиротенко, І. Товпінець, В. Цетлін, Г. Шульце та ін.); роль і місце книги у навчальному процесі (Ю. Бабанський, І. Лернер, О. Савченко, М. Скаткін, Н. Тализіна та ін.); підручник у системі навчально-методичного комплексу (Т. Байбара, Н. Бібік, С. Шаповаленко та ін.); відображення у підручнику змісту освіти з урахуванням особливостей навчального предмета (М. Бурда, М. Вашуленко, І. Журавльов, Л. Зоріна, В. Редько, О. Ляшенко та ін.); особливості підручника для початкової школи (Л. Занков, Я. Кодлюк, А. Полякова, О. Савченко) та технологія репрезентації в ньому ключових і предметних компетентностей (Т. Байбара, Я. Кодлюк,

О. Савченко та ін.).

Окремі аспекти аналізу процесу підручникотворення знайшли відображення у працях, присвячених історії шкільного підручника та педагогічній персоналії, у тому числі авторам підручників (Л. Березівська, В. Рокитянський та ін.). Концептуальні засади розгортання історико-педагогічного дослідження, зокрема педагогічної думки в Україні, розроблені вітчизняними науковцями (Н. Гупан, Н. Дічек, Л. Пироженко, О. Пометун, О. Сухомлинська, М. Ярмаченко та ін.).

Проблеми шкільного підручника розглядалися в останнє десятиліття в окремих кандидатських дисертаціях вітчизняних дослідників: Н. Богданець-Білокаленко (проблема формування особистості у змісті підручників з читання для початкової школи (50-ті роки XIX ст. – 50-ті роки XX ст.)) (2007); Л. Височан (дидактичні основи побудови підручників з природничо-математичних дисциплін для початкових шкіл України (1958–1991 рр.)) (2008); Н. Хребтової (мотиваційний компонент у змісті підручників для початкової школи) (2011); Л. Заліток (книжка як засіб виховання молодших школярів у педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського) (2011); О. Пасічника (тенденції конструювання змісту підручників з іноземних мов для загальноосвітніх навчальних закладів України (80-ті рр. XX ст. – початок XXI ст.)) (2011). Методичним засадам створення і функціонування підручників із суспільствознавчих предметів у загальноосвітній школі України (1920–1990 рр.) присвячене докторське дослідження І. Смагіна (2011), конструюванню змісту шкільних підручників з іноземних мов – докторське дослідження В. Редька (2017).

Таким чином, аналіз вітчизняної і зарубіжної історико-педагогічної, психолого-педагогічної та методичної літератури і дисертаційних досліджень свідчить про те, що, незважаючи на ряд праць, які стосуються окремих аспектів історіографії проблеми, теоретичних основ побудови навчальної книги, її змістового та процесуального забезпечення, теорія і практика змісту шкільної освіти ще не стали предметом комплексного наукового аналізу і надбанням

національної педагогіки, що і зумовило вибір теми наукового пошуку: **«Модернізація змісту шкільної освіти в Україні: стан та перспективи розвитку»**.

Об'єкт дослідження: організація навчально-виховного процесу у загальноосвітніх навчальних закладах України; **предмет** – модернізація змісту шкільної освіти на різних рівнях його формування.

Мета дослідження: на основі аналізу теорії і практики змісту шкільної освіти в Україні виявити тенденції його модернізації та шляхи репрезентації основних компонентів цього змісту у відповідних нормативних документах (навчальних програмах, підручниках та навчальних посібниках).

Завдання дослідження:

1. Визначити тенденції модернізації змісту шкільної освіти в історико-педагогічній ретроспективі.
2. Виокремити актуальні проблеми вітчизняного підручникотворення в галузі початкової освіти на сучасному етапі розвитку національного шкільництва.
3. Обґрунтувати теоретичні основи побудови шкільного підручника як основного носія змісту освіти та окремих його структурних компонентів.
4. Розкрити особливості реалізації змісту освіти у навчально-виховному процесі загальноосвітніх навчальних закладів.
5. Проаналізувати особливості підготовки майбутніх педагогів у контексті модернізації змісту шкільної освіти України.

ЗМІСТОВА ЧАСТИНА ЗВІТУ ПРО НАУКОВО-ДОСЛІДНУ РОБОТУ «МОДЕРНІЗАЦІЯ ЗМІСТУ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ»

1. Опис процесу наукового дослідження

Вирішення першого і другого завдань передбачало аналіз історико-педагогічної, психолого-педагогічної та методичної літератури з проблеми дослідження, у результаті чого буде виокремлено основні етапи модернізації змісту шкільної освіти в Україні у другій половині ХХ – на початку ХХІ століття. З допомогою цих же методів буде з'ясовано особливості ілюстрування шкільних підручників у досліджуваний період.

Обґрунтування теоретичних основ побудови шкільного підручника (його технологічності, критеріїв аналізу й оцінювання цього виду навчальної літератури, шляхів реалізації у книзі компетентнісного підходу) базується на різноаспектному вивченні цієї проблеми: наявного наукового фонду, зарубіжного досвіду, анкетування безпосередніх користувачів книги – вчителів та учнів.

З метою розкриття особливостей реалізації змісту освіти у навчально-виховному процесі загальноосвітніх навчальних закладів проводився педагогічний експеримент, який мав на меті перевірити ефективність розроблених дидактичних умов формування рефлексивних умінь молодших школярів у навчальній діяльності з урахуванням якісних характеристик сучасної початкової освіти, а також вивчався зарубіжний досвід (реформаторські школи Німеччини).

Дослідження виконувалося у контексті особистісно орієнтованого, компетентнісного та практико орієнтованого підходів. Воно базується на теоретико-методологічних засадах, розроблених відомими вітчизняними та зарубіжними вченими (Н. Бібік, Д. Зуєв, І. Лернер, О. Савченко, М. Скаткін, О. Сухомлинська та ін.), а також на нормативних документах (Нова українська

школа: концептуальні засади реформування середньої школи, державні стандарти шкільної освіти, навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів) і законодавчих актах (закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про загальну середню освіту», Концепція середньої загальної освіти (12-річна школа), Національна стратегія розвитку освіти України на 2012–2021 роки) про освіту.

Результати дослідження доповідалися **на семінарах і конференціях різного рівня:**

1. Кодлюк Я. П. Компетентнісний підхід в початковій освіті: виступ на І міській науково-педагогічній конференції «Створення умов для подальшої модернізації навчально-виховного процесу на засадах освітніх технологій» (м. Тернопіль, 28 жовтня 2014 р.).
2. Кодлюк Я. П. Концептуальні засади викладання педагогіки вищої школи: виступ на ІХ Міжнародній науково-практичній конференції «Вища освіта України у контексті інтеграції до Європейського освітнього простору» (м. Київ, 20–22 листопада 2014 р.).
3. Кодлюк Я. П. Актальні проблеми підручникотворення в галузі початкової освіти: виступ на Міжнародній науково-практичній конференції «Роль педагогічних та психологічних наук у процесі розвитку суспільства в умовах сьогодення» (м. Київ, 5 грудня 2014 р.).
4. Погонєць І. В. З історії ілюстрування шкільних підручників в Україні: виступ на Міжнародній науково-практичній конференції «Ерделівські читання» (м. Ужгород, 13–14 травня 2014 р.).
5. Легін В. Б. Дидактические условия формирования рефлексивных умений учебной деятельности младших школьников: выступление на X Международной научно-практической конференции «Наука вчера, сегодня, завтра» (Россия, г. Новосибирск, 12 марта 2014 г.).
6. Легін В. Б. Аналіз педагогічного досвіду з проблеми формування рефлексивних умінь навчальної діяльності молодших школярів: виступ на Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні питання

сучасних педагогічних та психологічних наук» (м. Одеса, 21–22 березня 2014 р.).

7. Грицишин М. Наукові підходи до аналізу альтернативних підручників для початкової школи: виступ на Всеукраїнському науково-методичному семінарі «Сучасні проблеми гуманітаризації професійної підготовки майбутніх педагогів» (м. Умань, 26 лютого 2015 р.).
8. Гуменюк Н. Уміння вчитися у змісті підручників для початкової школи: виступ на Всеукраїнському науково-методичному семінарі «Сучасні проблеми гуманітаризації професійної підготовки майбутніх педагогів» (м. Умань, 26 лютого 2015 р.).
9. Кодлюк Л. І. Підручник з іноземної мови як засіб формування іншомовної комунікативної компетентності учнів: виступ на Міжнародній науково-практичній конференції «Педагогіка та психологія сьогодні: постулати минулого і сучасні теорії» (м. Одеса, 16–17 жовтня 2015 р.).
10. Кодлюк Я. П. Роль науково-дослідної лабораторії шкільного підручника в організації науково-дослідної роботи студентів: виступ на Всеукраїнській науковій конференції «Педагогічний супровід науково-дослідної роботи студентів: традиції та інновації» (м. Умань, 26 березня 2015 р.).
11. Кодлюк Я. П. Підготовка студентів до формування в молодших школярів уміння вчитися: виступ на Всеукраїнській науково-практичній конференції «Моделювання організаційних форм навчання в початковій школі в контексті компетентнісного підходу» (м. Переяслав-Хмельницький, 26 травня 2015 р.).
12. Кодлюк Я. П. Дидактичні основи побудови альтернативних підручників для початкової школи: виступ на Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми сучасного підручника» (м. Київ, 15–16 жовтня 2015 р.).
13. Погонєць І. В. Теоретичні підходи до аналізу ілюстративного матеріалу шкільних підручників у другій половині ХХ століття: виступ на ІV Міжнародних Челпанівських психолого-педагогічних читаннях (м. Київ, 18–21 травня 2015 р.).

14. Погонєць І. В. Роль різних типів ілюстративного матеріалу у структурі підручника для початкової школи: виступ на Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми сучасного підручника» (м. Київ, 15–16 жовтня 2015 р.).
15. Погонєць І. В. Ілюстрування шкільних підручників: історико-педагогічна ретроспектива: доповідь на Міжнародній науково-методичній конференції «Теорія та практика управління педагогічним процесом» (м. Одеса, 21–23 травня 2015 р.).
16. Кодлюк Я. П. Ключові компетентності у змісті підручників для початкової школи: доповідь на Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми сучасного підручника» (м. Київ, 16 червня 2016 р.).
17. Кодлюк Я. П. Навчально-методичний супровід початкової освіти в умовах особистісно орієнтованої парадигми: доповідь на обласній науково-методичній конференції «Розвиток освіти – інвестиції в майбутнє держави» (м. Тернопіль, 16 серпня 2016 р.).
18. Кодлюк Я. П. Підручник як засіб розумового виховання молодших школярів: виступ на Міжнародній науково-практичній конференції «II Дунайські наукові читання: духовно-творча константа особистості», присвяченій 60-річчю педагогічного факультету Ізмаїльського державного гуманітарного університету (м. Ізмаїл, 23 вересня 2016 р.).
19. Кодлюк Л. І. Методичні основи побудови підручників з іноземної мови: проблема аналізу: виступ на Міжнародній науково-практичній конференції «Педагогіка та психологія: виклики сьогодення» (м. Київ, 6–7 травня 2016 р.).
20. Кодлюк Л. І. Засоби формування іншомовної компетентності в діалогічному мовленні учнів у змісті підручників з іноземної мови: виступ на Міжнародній науково-практичній конференції «Наукові питання педагогіки та психології: наукові дискусії» (м. Харків, 9–10 вересня 2016 р.).
21. Погонєць І. В. Модель аналізу ілюстративного матеріалу підручників, адресованих молодшим школярам: виступ на Міжнародній науково-

- практичній конференції «Проблеми сучасного підручника» (м. Київ, 16 червня 2016 р.).
22. Чекрій І. І. Проблема шкільного підручника в матеріалах ЮНЕСКО: виступ на міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні питання педагогіки та психології: наукові дискусії» (м. Харків, 9–10 вересня 2016 р.).
 23. Гончарова Г. В. Підручникове забезпечення початкової школи з навчального предмета «Літературне читання» (кінець ХХ – початок ХХІ ст.): виступ на Міжнародній науково-практичній конференції «Концептуальні шляхи розвитку: педагогічні науки» (м. Дніпро, 12–13 травня 2017 р.).
 24. Кодлюк Л. І. Підручник з іноземної мови як засіб формування в учнів лінгвосоціокультурної компетентності: виступ на Всеукраїнській науково-практичній конференції «Інноваційні наукові дослідження у галузі педагогіки та психології» (м. Запоріжжя, 3–4 лютого 2017 р.).
 25. Кодлюк Л. І. Інтерактивні методи навчання у змісті підручників з іноземної мови як засіб формування іншомовної комунікативної компетентності: виступ на Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю «Психологічна культура вчителя в контексті викликів сучасності» (м. Тернопіль, 5–6 квітня 2017 р.).
 26. Кодлюк Я. П. Освітня технологія «навчання в русі» у початковій школі: дидактичний аспект: виступ на міжкафедральному науково-методичному семінарі з міжнародною участю «Теоретико-методичні основи здоров'язбережувальних рухових технологій та особливості їх реалізації у початковій школі» (м. Тернопіль – Бидгощ, 24 січня 2017 р.).
 27. Кодлюк Я. П. Ян Амос Коменський про шкільний підручник: виступ на II Всеукраїнських педагогічних читаннях «Ян Амос Коменський – великий педагог минулого (до 425-річчя від дня народження)» (м. Херсон, 24 березня 2017 р.).
 28. Погонєць І. В. Роль ілюстративного матеріалу у структурі підручників, адресованих молодшим школярам (друга половина ХХ століття): виступ на

- Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми сучасного підручника» (м. Київ, 18 травня 2017 р.).
29. Погонєць І. В. Види ілюстративного матеріалу у структурі дитячої книги (на прикладі ілюстрацій Ростислава Глуква): виступ на науково-мистецькому симпозиумі «Художньо-мистецькі рецепції творчості Ростислава Глуква в контексті розвитку української діаспори ХХ ст.» (м. Кременець, 11–12 травня 2017 р.).
 30. Попелишин Ю. В. Система завдань розвивального спрямування в підручниках для початкової школи: виступ на 10 Всеукраїнській студентській науковій конференції за міжнародною участю «Наука. Освіта. Молодь» (м. Умань, 27 квітня 2017 р.).
 31. Кодлюк Я. П. Ключові компетентності як інтегрований показник якості шкільної освіти: доповідь на Міжнародній науковій конференції «Нова українська школа: теорія і практика реалізації інтегрованого підходу» (м. Тернопіль, 17–18 травня 2018 р.).
 32. Кодлюк Я. П. В. О. Сухомлинський про суб'єктність молодшого школяра в навчальній діяльності: виступ на регіональній науково-практичній конференції «Педагогіка В. О. Сухомлинського у контексті реформування Нової української школи» (м. Тернопіль, 27 вересня 2018 р.).
 33. Кодлюк Я. П. Ідеї суб'єктності молодшого школяра в навчальній діяльності у педагогічному досвіді В. О. Сухомлинського: виступ на Х Міжнародній науково-практичній конференції та ХХУ Всеукраїнських педагогічних читаннях «Творча спадщина Василя Сухомлинського у вітчизняному та міжнародному вимірах» (м. Кропивницький, 4–5 жовтня 2018 р.).
 34. Францева А. О. Електронний навчальний посібник як засіб формування пізнавальних інтересів молодших школярів: участь у Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку» (м. Переяслав-Хмельницький, 14 грудня 2018 р.).

2. Наукова новизна та теоретична значущість отриманих результатів

полягають у тому, що:

– *вперше окреслено* основні віхи розвитку навчального предмета «Читання» для початкової школи: 50–80 років XIX ст. – поява читанок новою українською літературною мовою (підручники з читання Маркіяна Шашкевича «Читанка для малыхъ дітей до школьного и домашнього употребленія» та Олександра Духновича «Книжица читальная для начинающих»; буквар Пантелеймона Куліша «ГраMATка», Миколи Гатцука «Українська абетка», «Букварь южнорусскій» Тараса Шевченка); кінець XIX ст. – початок XX ст. – пошквалене впорядкування та видання читанок (за цей період видано такі читанки: О. Білоусенка (псевдонім О. Лотоцький) «Вінок» (1905; 1911), Бориса і Марії Грінченків «Рідне слово: українська читанка» (1912), С. Черкасенка «Рідна школа» (1912; 1917), О. Стешенко «Рідні колоски» (1917), Т. Хуторного «Читанка» (1918), М. Грінченко «Наша рідна мова» (1918), П. Петрушевського «Рідне слово» (1918), П. Ковалевського «Рідний край» (1919)); 1917–1920 роки – час визвольних змагань в Україні, підручники з читання мали яскраво виражену національну спрямованість (з'явилися читанки О. Стешенко «Рідні колоски» (1917), П. Петрушевського «Рідне слово» (1918), М. Грінченко «Наша рідна мова» (1918), П. Ковалевського «Рідний край» (1919); перевидано в авторських редакціях букварі і читанки С. Русової, С. Черкасенка, Т. Лубенця, Б. Грінченка, Т. Хуторного та ін.); 20-ті роки XX ст. – погіршення умов для підручникотворення, зміна ціннісних орієнтирів підручників з читання на комуністичні ідеали (читанки Я. Чепіги «Веселка» (1921; 1924; 1925) та ін.); 30–50-ті роки XX ст. – період панування тоталітаризму, радянської ідеології, що негативно позначилося на змісті підручників з читання; 60-ті роки XX ст. – підготовка підручників з навчального предмета «Читання» українськими авторами (Н. Говядовська, М. Миронов та ін.), ці книги перевидавалися по 10–12 разів; кінець 60-х – 70-ті роки XX ст. – перебудова школи першого ступеня (4-річна школа стала 3-річною), видання та експериментальна перевірка нових програм, підручників і навчальних посібників, адресованих молодшим

школярам (Т. Горбунцова, М. Миронов, Н. Скрипченко, О. Шинкаренко); 80-і роки ХХ ст. – зміна тривалості навчання в початковій школі (до першого класу почали приймати дітей 6-річного віку), що зумовило необхідність розробки нових підручників (авторами читанок були М. Білецька, В. Спасенко; Н. Скрипченко, О. Савченко, Н. Волошина); появилися хрестоматії художніх творів для позакласного читання; початок 90-х – 1995 р. – перехідний період у національному підручникотворенні (введено єдині підручники з читання для 3-річної і 4-річної початкової школи: Н. Скрипченко, О. Савченко «Читанка» – 3 (2) кл.; Н. Скрипченко, О. Савченко, Н. Волошина «Читанка» – 4 (3) кл.); 1996-1999 роки – прийняття Закону України «Про освіту» (1996); активна робота над державними стандартами загальноосвітньої підготовки учнів; розробка варіативної навчальної літератури, поява пробних підручників і навчальних посібників (А. Каніщенко, В. Науменко, С. Жовнір-Коструба та ін.); 2000–2010 роки – затвердження Державного стандарту початкової загальної освіти; базовим компонентом освітньої галузі «Мови і літератури» є «Читання», розробка альтернативних підручників з читання («Читанка» О. Савченко, «Читанка» В. Науменко); 2011–2014 роки – затвердження Державного стандарту початкової загальної освіти у новій редакції (20 квітня 2011 року), введення навчального предмета «Літературне читання» (замість «Читання»), видання альтернативних підручників з літературного читання (О. Савченко; В. Науменко); 2015 рік – по сьогодні – у початкових класах загальноосвітніх навчальних закладів продовжується впровадження Державного стандарту початкової загальної освіти; вивчення навчальних предметів здійснюється за підручниками 2012–2015 років видання та навчальними посібниками, рекомендованими МОН України;

– *виділено* основні етапи підручничого забезпечення початкової школи з навчального предмета «Літературне читання» (кінець ХХ – початок ХХІ ст.): І – підручничого забезпечення початкової школи з навчального предмета «Читання» на теренах незалежної України (паралельно із основними підручниками з читання функціонували пробні для експериментальних класів

авторів О. Савченко, Н. Скрипченко, Н. Волошина); II – поява альтернативних підручників з читання (відповідно до Державного стандарту початкової загальної освіти було розроблено альтернативні підручники з читання авторів О. Савченко та В. Науменко); III – розробка навчально-методичних комплексів (розроблено альтернативні навчально-методичні комплекси з літературного читання для учнів 2–4 класів авторів О. Савченко, В. Науменко, М. Чумарної);

– *обґрунтовано* історіографію становлення курсу «Природознавство» в українській початковій школі (з урахуванням наукових напрацювань Т. Васютіної): кінець XIX – початок XX століття (у цей час у галузі природознавчої освіти працювали: О. Герд (засновник вітчизняної методики викладання природознавства), Д. Кайгородов, В. Половців, Л. Севрук, І. Полянський, К. Ягодовський, О. Половінкін, М. Скаткін); становлення і розвиток природознавства у роки відродження української системи освіти (1921–1932 рр.) (природознавства як окремого навчального предмета у практиці роботи школи не було, у комплексних програмах природничі знання виокремлювалися у блок «Природа» і мали виключно практично-технічну спрямованість); розвиток природознавства у період уніфікації української системи освіти із загальносоюзною (1932–1941) (пов’язаний з посиленням процесу політехнізації школи. Курс «Природознавство» набуває статусу самостійного навчального предмета та як окремий предмет викладається у 3–4-х класах (йдеться про 4-й клас як про 5-й сучасної загальноосвітньої школи); викладання природознавства в період Другої світової війни та повоєнної відбудови (1941–1953) (природознавство як самостійний предмет залишається тільки в 4-му класі (сучасному 5-му кл.), а в 1–3-х класах природничі знання учні отримують на уроках української мови і пов’язаних з ними інших заняттях-екскурсіях); період десталінізації (1953–1964 рр.) (природознавство як самостійний навчальний предмет у початковій школі не викладали); доба застою та спроби реформ (1964–1990 рр.) (навчальний предмет «Природознавство» став самостійним і викладався в 2–3-му класах початкової школи); викладання природознавства в період становлення незалежності

України (1991–2000 рр.) (характеризується необхідністю створення навчальних програм із урахуванням національних і регіональних особливостей країни. У галузі природознавчої освіти початкової школи працюють: Н. Коваль, Н. Бібік, Л. Нарочна, О. Савченко, Т. Байбара, Л. Бондаренко та інші); викладання природознавства в період переходу національної школи на 12-річний термін навчання (2000–2011 рр.) (відповідно до навчальної програми 2006 року «Природознавство» як окремий предмет вивчали з 3-го класу, у 1–2-му класах – в інтегрованому предметі «Я і Україна» і в курсі «Я і Україна. Довкілля»); викладання природознавства в період скасування 12-річного терміну навчання (2011 рік – сьогодні) (відповідно до Базового навчального плану предмет «Природознавство» є самостійним і вивчається з 1 по 4 клас);

– *вперше* у вітчизняній педагогіці комплексно досліджено проблему організації навчально-виховного процесу на засадах реформаторської педагогіки у школах Німеччини першої третини ХХ ст. з позицій сьогодні, зокрема: *розкрито* політико-економічні (об'єднання Німеччини 1871 року, мілітаризація німецької економіки, стрімкі темпи науково-технічного прогресу) та соціокультурні (зростання вимог до діяльнісного складника змісту шкільної освіти, курс на виховання нового типу німецького громадянина) передумови виникнення реформаторського руху в Німеччині; *визначено* етапи розвитку реформаторської педагогіки в Німеччині у першій третині ХХ ст. та *виявлено* тенденції кожного із них: перший – 1900–1918 рр. – становлення реформаторської педагогіки (критика традиційної школи; виокремлення основних напрямів реформаторської педагогіки – «вільного виховання», «трудової школи», «педагогіки особистості»; організація перших інноваційних навчально-виховних закладів – «нових шкіл»), другий – 1919–1933 рр. – формування реформаторської педагогіки (впровадження ідей реформаторської педагогіки у всіх типах німецьких шкіл, а також в інших країнах світу); *систематизовано* погляди прихильників реформаторської педагогіки (Г. Вінекена, Ф. Гансберга, П. Гехеба, Г. Кершенштейнера, Г. Літца) на мету, зміст, форми і методи навчання та виховання; *проаналізовано* зміст, форми і методи

навчання у школах Німеччини першої третини ХХ ст., заснованих на засадах реформаторської педагогіки; *з'ясовано* особливості виховної роботи у реформаторських школах Німеччини досліджуваного періоду; *виявлено* вплив ідей реформаторської педагогіки першої третини ХХ ст. на традиційну школу Німеччини; *подальшого розвитку* набуло знання про реформаторську педагогіку як історико-педагогічний феномен та її роль у модернізації традиційної системи шкільної освіти Німеччини;

– *розкрито* основні наукові підходи дослідників другої половини ХХ століття до проблеми ролі ілюстративного матеріалу у структурі шкільних підручників для початкової ланки освіти: узагальнено основні функції наочних зображень у навчальній книзі, визначені вітчизняними та зарубіжними вченими; акцентовано увагу на особливостях сприйняття зображення у підручнику дітьми різного віку; розкрито можливості ілюстративного матеріалу як особливого засобу розуміння та засвоєння молодшими школярами навчального матеріалу підручника;

– *розкрито* основні напрями педагогічного доробку Я. А. Коменського, присвячені шкільному підручникові, зокрема доведено, що у педагогічній спадщині Я. А. Коменського інтегровано представлено основні положення теорії шкільного підручника: а) вимоги до його розробки і створення; б) використання книги у навчальному процесі;

– *репрезентовано* ідеї В. Сухомлинського щодо суб'єктності молодшого школяра в навчальній діяльності, зокрема зацентовано увагу на таких аспектах наукового пошуку: формування вміння вчитися (розкрито підходи відомого педагога до трактування сутності цього вміння, його структурних компонентів, шляхів формування); позитивних мотивів навчання (серед найголовніших чинників Василь Олександрович виокремлює майстерність педагога організувати розумову діяльність школярів, яка забезпечить оволодіння вмінням вчитися у взаємозв'язку із бажанням навчатися); рефлексивних умінь як здатності проаналізувати власний процес учіння (йдеться насамперед про самоконтроль та самооцінку навчальної діяльності школярів);

– *обґрунтовано* технологію репрезентації у навчальних книгах для початкової школи ключових компетентностей, а відтак аналізу підручників з точки зору можливостей формування у молодших школярів зазначеної якості, яка охоплює такі аспекти: з'ясування наявності у книзі навчальних текстів, що забезпечують змістовий компонент компетентності; навчальних завдань і вправ, елементів апарату орієнтування, спрямованих на оволодіння процесуальним компонентом; засобів (ціннісно орієнтованих текстів, ілюстративного матеріалу тощо) реалізації мотиваційного компонента. Запропонована технологія зреалізована у рамках структурно-функціонального підходу з використанням основних видів теоретичного аналізу підручника – описового та порівняльного. Її використано з метою аналізу потенційних можливостей підручників, адресованих молодшим школярам, щодо формування в учнів уміння вчитися, зокрема змістового, процесуального та мотиваційного компонентів цього вміння;

– *розкрито* дидактичні основи побудови електронних навчальних посібників для молодших школярів, зокрема: обґрунтовано особливості створення навчальних посібників для молодших школярів; розкрито структуру (авторське бачення електронного посібника як дворівневої системи, що складається з рівня розробника – архітектурно-технологічна підтримка освітнього продукту, та рівня користувача – відображення основних компонентів навчальної книги) і функції (інформаційна, розвивальна, виховна, мотиваційна, інтерактивна, адаптаційна) електронного навчального посібника для учнів початкової школи; розроблено технологію створення електронного навчального посібника (щоб розробити структуру посібника та раціонально розмістити візуальні засоби, було використано мови розмітки тексту HTML та XML; для забезпечення привабливого дизайну та кросплатформенності – мову опису зовнішнього вигляду веб-сторінок CSS; досягти високої якості цифрового ілюстративного матеріалу дозволила масштабована векторна графіка SVG; динамічності та інтерактивності сайту надала технологія об'єктно-орієнтованої мови програмування JavaScript); *сформульовано*

авторське розуміння базового поняття дослідження – «електронний навчальний посібник» як унікального явища, що розвивається на стику теорії шкільного підручника, новітніх інформаційних технологій та методик навчання: це комплексний освітній ресурс, розроблений з використанням мов програмування і розмітки, що проектує безперервний, цілісний процес пізнавальної діяльності, містить діалогічний виклад навчального матеріалу, надає широкі тренувальні можливості, імітує моделі вивчених явищ засобами програмної візуалізації та забезпечує інтерактивний зворотній зв'язок через сервісні функції інтерфейсу;

– *розроблено* методику аналізу підручничого забезпечення початкової школи з окремого навчального предмета (освітньої галузі), яка охоплює такі види аналізу: описовий (передбачає аналіз основних елементів навчально-методичного комплексу навчальної дисципліни), структурно-функціональний (аналіз структури і функцій кожного підручника), порівняльний (з'ясування позитивних характеристик кожного із альтернативних підручників і формулювання відповідних висновків). Запропоновану методику зrealізовано щодо підручників з навчального предмета «Літературне читання» та освітньої галузі «Природознавство»;

– *обґрунтовано* методику аналізу емоційно-ціннісного компонента підручників для початкової школи, яка передбачає аналіз ціннісно орієнтованих текстів, навчальних завдань і вправ (на оцінювання явищ, подій і вчинків; аналіз емоцій і почуттів автора твору, дійових осіб, власних почуттів і переживань), ціннісно орієнтованого ілюстративного матеріалу; *систематизовано* цінності, сенситивні молодшому шкільному вікові: загальнолюдські (скромність, совість, чесність, справедливість, любов до знань, любов до праці, взаємоповага, цінність сім'ї), національні (патріотизм, любов до рідного краю);

– *експериментально доведено* позитивний вплив навчальних проектів, вміщених у підручниках для початкової школи, на рівень навчальних досягнень молодших школярів; поглиблено розуміння навчального проекту як ефективного засобу формування пошукової діяльності молодших школярів;

визначено особливості реалізації проектної діяльності у школі першого ступеня;

– *визначено* основні інновації у змісті підручників з літературного читання (авт. О. Савченко): ці книги націлені на формування в учнів школи першого ступеня ключових і предметних компетентностей, вони належно репрезентують четвертий елемент змісту освіти – емоційно-ціннісне ставлення, є розвивально спрямованими;

– *розкрито* підходи щодо з'ясування методичних основ побудови шкільного підручника з іноземної мови як засобу формування в учнів іншомовної комунікативної компетентності;

– *виокремлено й розкрито* якісні характеристики сучасної початкової освіти: особистісна орієнтованість (дитиноцентрованість), варіативність, компетентісна спрямованість, розвивальність, ціннісна орієнтованість. Особистісно орієнтована (дитиноцентрована) початкова освіта націлює на визнання молодшого школяра суб'єктом навчальної діяльності; її варіативність забезпечується значною мірою альтернативними підручниками і навчальними посібниками; компетентісна спрямованість школи першого ступеня актуалізує проблему формування в молодших школярів предметних і ключових компетентності, зокрема вміння вчитися; розвивальний вплив навчання на особистість молодшого школяра здійснюється за такими напрямками: розвиток психічних процесів, формування загальнонавчальних умінь і навичок, розвиток творчих здібностей; ціннісно орієнтована початкова освіта передбачає повноцінну реалізацію в навчальному процесі четвертого елемента змісту освіти – емоційно-ціннісного ставлення;

– *визначено* дидактичні умови формування рефлексивних умінь молодших школярів у навчальній діяльності (забезпечення поетапності формування зазначених умінь відповідно до основних видів рефлексії навчальної діяльності молодших школярів; використання міжпредметних завдань і вправ, складених з урахуванням змістового, мотиваційного та процесуального компонентів навчальної діяльності; стимулювання учнів до

рефлексивної діяльності у процесі суб'єкт-суб'єктної взаємодії з учителем); *розроблено* модель формування рефлексивних умінь молодших школярів у початковій діяльності, яка охоплює мету, провідні рефлексивні вміння учнів початкової школи та їх компонентний склад, дидактичні умови, етапи формування (підготовчий, навчально-тренувальний, основний), змістово-процесуальне та мотиваційне забезпечення, рівні сформованості цих умінь (високий, середній, низький), результативність процесу; *розкрито* сутність понять «рефлексія навчальної діяльності», «рефлексивні вміння молодших школярів у навчальній діяльності»; *систематизовано* знання про види рефлексії та підходи до її класифікації; *конкретизовано* провідні рефлексивні вміння учнів початкової школи в навчальній діяльності – самоаналіз, самоконтроль, самооцінка, самокорекція; *поглиблено* розуміння сутності цих умінь; *подальшого розвитку* набули зміст, форми і методи навчання учнів початкової школи в умовах особистісно орієнтованої парадигми освіти; поняття суб'єктності молодшого школяра в навчальній діяльності;

– *розкрито* технологію використання елементів цікавого мовознавства на уроках у початковій школі, зокрема: інформація про унікальність нашої мови, її національну специфіку; лінгвістичні афоризми, авторами яких є відомі вчені-мовознавці, письменники; відомості з історичного мовознавства; етимологія мовознавчих понять; цифровий матеріал, який служить базою для порівняння й узагальнення, та ін.;

– *розроблено* модель підготовки майбутніх педагогів до формування в молодших школярів вміння вчитися як ключової компетентності, яка охоплює такі етапи: ознайомлювальний (1 курс; мета цього етапу полягає в тому, щоб мотивувати першокурсників до такого виду діяльності, сприяти усвідомленню ними значущості знань, сформувати стійкий інтерес до навчання); навчально-тренувальний (2 курс; основне призначення етапу – сформувати у майбутніх педагогів знання про культуру розумової праці, розкрити сутність вміння вчитися як ключової компетентності початкової загальної освіти (увага акцентується на змістовому компоненті вміння вчитися)); технологічний (3–4

курси; інтегрує знання студентів про цю ключову компетентність спецкурс «Формування в молодших школярів уміння вчитися»), узагальнювально-рефлексивний (5 курс; передбачає вивчення курсу «Підручник для початкової школи: дидактико-методичний аспект», оскільки вміння працювати з підручником та іншими джерелами інформації – обов'язкова умова вміння вчитися.).

3. Практична цінність результатів науково-дослідної роботи

Отримані у процесі дослідження результати поглиблюють теорію шкільного підручника як концептуальну основу творення навчальної книги, у тому числі методику аналізу й оцінювання цього виду навчальної літератури в умовах існування альтернативних підручників; можуть бути використані при розробці концепцій реформування вітчизняних загальноосвітніх навчальних закладів з урахуванням досвіду реформаторської педагогіки; в системі післядипломної педагогічної освіти; у розробці курсів з педагогіки, історії педагогіки, порівняльної педагогіки, освітніх технологій, країнознавства та історії Німеччини; під час укладання підручників і навчальних посібників, написання курсових, дипломних і магістерських робіт. Розроблена методика формування рефлексивних умінь навчальної діяльності молодших школярів може бути використана вчителями початкової школи у навчально-виховному процесі з метою посилення його розвивальної спрямованості, а також авторами підручників задля розробки особистісно орієнтованих навчальних книг. Розроблений електронний навчальний посібник «Природознайко» (3 кл.) може використовуватися вчителем початкової школи, учнями та їхніми батьками під час вивчення курсу природознавства в початковій школі; описаний досвід проектування навчального веб-сайту, адресованого молодшим школярам, може слугувати підґрунтям для розробки теорії і практики створення електронних навчальних ресурсів. Для забезпечення постійної взаємодії кінцевого користувача з навчальним матеріалом опубліковано навчальний електронний

посібник на безкоштовному хостингу та привласнено йому унікальне доменне ім'я – <https://pryrodoznaiko.github.io/e-textbook>.

4. Використання результатів у навчальному процесі

Результати дослідження використовуються у процесі підготовки студентів спеціальності 013. Початкова освіта в Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка, зокрема розроблено спецкурс «Формування у молодших школярів уміння вчитися» (освітній рівень «бакалавр»); збагачено зміст навчальних дисциплін «Підручник для початкової школи: дидактико-методичний аспект» (освітній рівень «магістр»), «Дидактика початкової школи» (освітній рівень «бакалавр»), «Теорія і практика підручникотворення в початковій освіті», «Компетентнісно орієнтована освіта» (для аспірантів спеціальності 013. Початкова освіта).

5. Результативність виконання науково-дослідної роботи

№ з/п	Критерії	Заплановано (відповідно до запиту)	Виконано (за результатами НДР)	% ВІКО- НАННЯ
		кількість	кількість	%
1.	Публікації колективу виконавців НДР:			
	1.1. Статті у журналах, що входять до наукометричних баз даних.	6	6	100 %
	1.2. Публікації в матеріалах конференцій, що входять до наукометричних баз даних.			
	1.3. Статті у журналах, що включені до переліку наукових фахових видань України.	17	17	100 %
	1.4. Публікації у матеріалах конференцій, тезах доповідей та виданнях, що не включені до переліку наукових фахових видань України.	23	23	100 %
	1.5. Монографії, опубліковані за рішенням Вченої ради ВНЗ (наукової установи).	1	1	100 %
	1.6. Підручники, навчальні посібники з грифом МОН України.			
	1.7. Навчальні посібники без грифу МОН України.	2	2	100 %
1.8. Словники, довідники.				
2.	Підготовка наукових кадрів:			
	2.1. Захищено докторських дисертацій за тематикою НДР.			
	2.2. Подано до розгляду у спеціалізовану вчену раду докторських дисертацій за тематикою НДР.			
	2.3. Захищено кандидатських дисертацій за тематикою НДР.	3	3	100 %
	2.4. Подано до розгляду у спеціалізовану вчену раду кандидатських дисертацій за тематикою НДР.			
2.5. Захищено магістерських (дипломних) робіт за тематикою НДР.	14	14	100 %	
3.	Охоронні документи на об'єкти права інтелектуальної власності, які створено за тематикою НДР:			
	3.1. Отримано патентів (свідоцтв авторського права) України.			
	3.2. Подано заявок на отримання патенту			

	України. 3.3. Отримано патентів (свідоцтв авторського права) інших держав. 3.4. Подано заявок на отримання патенту інших держав.			
4.	Участь з оплатою у виконанні НДР: 4.1. Студентів. 4.2. Молодих учених та аспірантів.			

5.1. Бібліографічний перелік монографій, підручників, посібників, словників, довідників, наукових статей тощо, які опубліковано за матеріалами досліджень за період виконання науково-дослідної роботи

1. Кодлюк Я. П. Шкільний підручник як модель процесу навчання: історія, теорія, практика: результати науково-дослідної роботи (2008–2013 рр.) / Я. П. Кодлюк. – Тернопіль : ТНПУ імені Володимира Гнатюка, 2014. – 46 с.
2. Кодлюк Я. П. Концептуальні основи побудови підручника для початкової школи / Я. П. Кодлюк // Проблеми сучасного підручника : зб. наук. праць / ред.. кол.: гол. ред.. – О. М. Топузов. – К. : Педагогічна думка, 2014. – Вип. 14. – С. 284–292.
3. Кодлюк Я. П. Актуальні проблеми підручникотворення в галузі початкової освіти / Я. П. Кодлюк // Роль педагогічних та психологічних наук у процесі розвитку суспільства в умовах сьогодення : мат-ли міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 5 грудня 2014 р.). – К. : ГО «Київська наукова організація педагогіки та психології», 2014. – С. 28–31.
4. Кодлюк Я. П. Концептуальні засади викладання педагогіки вищої школи / Я. П. Кодлюк // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». – Додаток 1 до Вип. 5. Том 1(52): тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». – К. : Гнозис, 2014. – С. 442–449.

5. Кирлан О. В. Навчальна програма як історико-педагогічне джерело дослідження підручників з української мови для початкової школи (II половина XX століття) / О. В. Кирлан // *Zbiór raportów naukowych. „Współczesne tendencje w nauce i edukacji„*. (27.02.2014–28.02.2014) – Warszawa: Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour», 2014. – Str. 61–67.
6. Погонєць І. В. З історії ілюстрування шкільних підручників в Україні / І. В. Погонєць // *Науковий вісник Закарпатського художнього інституту*. – 2014. – Вип. 5. – С. 85–89.
7. Погонєць І. В. Функції ілюстративного матеріалу у структурі українських шкільних підручників у першій половині XX століття / І. В. Погонєць // *Актуальні проблеми гуманітарної освіти*. – Кременець, 2014. – Вип. 10. – С. 66–69.
8. Легін В. Б. Дидактические условия формирования рефлексивных умений учебной деятельности младших школьников / В. Б. Легін // *Наука вчера, сегодня, завтра* : сб. ст. по мат-лам X Международной научно-практической конференции № 3 (10). – Новосибирск : изд. «СибАК», 2014. – С. 59–63.
9. Легін В. Б. Аналіз педагогічного досвіду з проблеми формування рефлексивних умінь навчальної діяльності молодших школярів / В. Б. Легін // *Актуальні питання сучасних педагогічних та психологічних наук* : зб. наук. робіт учасників Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 21–22 березня 2014 р.). – Одеса : ГО «Південна фундація педагогіки», 2014. – С. 78–84.
10. Легін В. Б. Формування індивідуальної рефлексії в учнів початкової школи / В. Б. Легін // *Проблеми сучасної педагогічної освіти (Серія : Педагогіка і психологія)*. – Ялта : РВВ КГУ, 2014. – Вип. 44. – Ч. 4. – С. 113–117.
11. Кирлан О. В. Педагогічні засади побудови підручників з навчання грамоти середини XX століття / О. В. Кирлан // *Науковий вісник Чернівецького університету (Серія : Педагогіка та психологія)* : зб. наук. праць. – Чернівці : Чернівецький національний університет, 2015. – Вип. 748. – С. 49–57.

12. Кодлюк Л. І. Підручник з іноземної мови як засіб формування іншомовної комунікативної компетентності учнів / Л. І. Кодлюк / Педагогіка та психологія сьогодні: постулати минулого і сучасні теорії : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (16–17 жовтня 2015 р.). – Одеса, 2015. – С. 65–70.
13. Кодлюк Я. Технологія аналізу підручника для початкової школи / Я. Кодлюк // Початкова школа. – 2015. – № 2. – С. 8–10.
14. Кодлюк Я. П. Методика аналізу технологічності підручника для початкової школи / Я. П. Кодлюк // Педагогічний альманах : зб. наук. праць / редкол. В. В. Кузьменко (голова) та ін. – Херсон : КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2015. – Вип. 25. – С. 49–55.
15. Кодлюк Я. Наукові підходи до аналізу альтернативних підручників для початкової школи / Я. Кодлюк, М. Грицишин // Сучасні проблеми гуманітаризації професійної підготовки майбутніх педагогів : мат-ли Всеукраїнського науково-методичного семінару (м. Умань, 26 лютого 2015 р.). – Умань : ФОП Жовтий О.О., 2015. – Вип. 2. – С. 141–143.
16. Кодлюк Я. Уміння вчитися у змісті підручників для початкової школи / Я. Кодлюк, Н. Гуменюк // Сучасні проблеми гуманітаризації професійної підготовки майбутніх педагогів : мат-ли Всеукраїнського науково-методичного семінару (м. Умань, 26 лютого 2015 р.). – Умань : ФОП Жовтий О.О., 2015. – Вип. 2. – С. 144–146.
17. Кодлюк Я. П. Невичерпне джерело наукових ідей і методичних знахідок / Я. П. Кодлюк // Початкова школа. – 2015. – № 11. – С. 20–21.
18. Кодлюк Я. П. Вчити вчитися / Я. П. Кодлюк // Український педагогічний журнал. – 2015. – № 3. – С. 220–223.
19. Кодлюк Я. П. Підготовка студентів до формування в молодших школярів уміння вчитися / Я. П. Кодлюк // Теорія і методика навчання й виховання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку: від історії до інновацій : монографія / за заг. ред. А. А. Сбруєвої, С. М. Кондратюк. – Суми : видавничо-виробниче підприємство «Мрія», 2015. – С. 412–429.

20. Легин В. Б. Формирование рефлексивных умений младших школьников в учебной деятельности / В. Б. Легин // Наука 21 века: вопросы, гипотезы, ответы. – Таганрог, 2015. – № 4 (13). – С. 55–64.
21. Погонєць І. В. Теоретичні підходи до аналізу ілюстративного матеріалу шкільних підручників у другій половині ХХ століття / І. В. Погонєць // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» (Тематичний випуск «Міжнародні Челпанівські психолого-педагогічні читання»). – К.: Гнозис, 2015. – Дод. 2 до Вип. 35, Том I (13). – С. 137–140.
22. Погонєць І. В. Теоретичні підходи до класифікації ілюстративного матеріалу шкільних підручників у другій половині ХХ століття / І. В. Погонєць // Молодий вчений. – 2015. – № 5. – С. 137–140.
23. Pohonets I. Typology of school textbooks' illustrative material (the second half of the XX century) // Proceedings of the VIII International Academic Congress «Applied and Fundamental Studies in Eurasia, Africa and America» (South Africa, Cape Town, 18–20 June 2015). "UCT Press", 2015. – P. 228–235.
24. Радченко О. Я. Розвиток пізнавальних процесів молодших школярів засобами підручників / О. Я. Радченко // Педагогічний альманах : зб. наук. праць / редкол. В. В. Кузьменко (голова) та ін. – Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2015. – Вип. 28. – С. 64–71.
25. Батовська О. В. Технологія аналізу емоційно-ціннісного компонента у змісті підручників для початкової школи / О. В. Батовська // Магістерський науковий вісник Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. – 2016. – Вип. 24. – С. 119–120.
26. Береза Ю. Підручникове забезпечення початкової школи з навчального предмета «Природознавство»: історико-педагогічний аспект / Ю. Береза // Студентський науковий вісник Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. – 2016. – Вип. 40. – С. 78–80.

27. Кодлюк Л. І. Методичні основи побудови підручників з іноземної мови: проблема аналізу / Л. І. Кодлюк // Педагогіка та психологія: виклики сьогодення : мат-ли Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 6–7 травня 2016 р.). – Київ, 2016. – С. 12–15.
28. Кодлюк Л. І. Засоби формування іншомовної компетентності в діалогічному мовленні учнів у змісті підручників з іноземної мови / Л. І. Кодлюк // Наукові питання педагогіки та психології: наукові дискусії : мат-ли Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 9–10 вересня 2016 р.). – Харків, 2016. – С. 50–54.
29. Кодлюк Я. П. Ключові компетентності у змісті підручників для початкової школи / Я. П. Кодлюк // Проблеми сучасного підручника. – 2016. – Вип. 7. – С. 182–191.
30. Кодлюк Я. Підручник як засіб розумового виховання молодших школярів / Я. Кодлюк // II Дунайські наукові читання: духовно-творча константа особистості : мат-ли Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 60-річчю педагогічного факультету Ізмаїльського державного гуманітарного університету (23 вересня 2016 р.). – Ізмаїл : РВВ ІДГУ; «СМИЛ», 2016. – С. 33–36.
31. Кодлюк Я. П. Підручник для початкової школи: дидактико-методичний аспект : навчально-методичний посібник / Я. П. Кодлюк. – 2-е вид., переробл. і доп. – Тернопіль : Вектор, 2016. – 116 с.
32. Погонєць І. В. Ілюстрування шкільних підручників: історико-педагогічна ретроспектива / І. В. Погонєць // Український педагогічний журнал. – 2016. – № 1. – С. 122–134.
33. Чекрій І. І. Проблема шкільного підручника в матеріалах ЮНЕСКО / І. І. Чекрій // Актуальні питання педагогіки та психології: наукові дискусії : зб. тез Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 9–10 вересня 2016 р.). – Харків : Східноукраїнська організація «Центр педагогічних досліджень», 2016. – С. 68–72.

34. Батовська О. В. Технологія аналізу емоційно-ціннісного компонента у змісті підручників для початкової школи / О. В. Батовська // Магістерський науковий вісник Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. – 2016. – Вип. 24. – С. 119–120.
35. Береза Ю. Підручникове забезпечення початкової школи з навчального предмета «Природознавство»: історико-педагогічний аспект / Ю. Береза // Студентський науковий вісник Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. – 2016. – Вип. 40. – С. 78–80.
36. Кодлюк Л. І. Підручник з іноземної мови як засіб формування в учнів лінгвосціокультурної компетентності / Л. І. Кодлюк // Інноваційні наукові дослідження у галузі педагогіки та психології : мат-ли Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 3–4 лютого 2017 р.). – Запоріжжя, 2017. – С. 62–67.
37. Кодлюк Л. І. Інтерактивні методи навчання у змісті підручників з іноземної мови як засіб формування іншомовної комунікативної компетентності / Л. І. Кодлюк // Психологічна культура вчителя в контексті викликів сучасності : зб. мат-лів Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (м. Тернопіль, 5–6 квітня 2017 р.). – Тернопіль, 2017. – С. 131–133.
38. Кодлюк Я. Інновації у змісті підручників для початкової школи / Я. Кодлюк // Початкова школа. – 2017. – № 12. – С. 42–46.
39. Кодлюк Я. П. Якісні характеристики сучасної початкової освіти / Я. П. Кодлюк // Молодий вчений. – 2017. – № 11(51). – С. 334–338.
40. Кодлюк Я. П. Ян Амос Коменський про шкільний підручник / Я. П. Кодлюк // Ян Амос Коменський – великий педагог минулого (до 425-річчя від дня народження) : мат-ли II Всеукраїнських педагогічних читань (м. Херсон, 24 березня 2017 р.) / за ред.. В. В. Кузьменка, Н. В. Слюсаренко. – Херсон : КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2017. – С. 124–128.

41. Кодлюк Я. Цікаве мовознавство: використання елементів лінгвістики у початковій школі / Я. Кодлюк, Г. Одинцова // Учитель початкової школи. – 2017. – № 2. – С. 10–13.
42. Погонєць І. В. Роль ілюстративного матеріалу у структурі підручників, адресованих молодшим школярам (друга половина ХХ століття) / І. В. Погонєць // Проблеми сучасного підручника. – 2017. – Вип. 18. – С. 122–134.
43. Погонєць І. В. Види ілюстративного матеріалу у структурі дитячої книги (на прикладі ілюстрацій Ростислава Глувка) / І. В. Погонєць // Творчість Ростислава Глувка в контексті розвитку української діаспори ХХ століття: до 90-ї річниці від дня народження художника : зб. мат-лів науково-мистецького симпозіуму «Художньо-мистецькі рецепції творчості Ростислава Глувка в контексті розвитку української діаспори ХХ ст. (11–12 травня 2017 р.) . – Кременець : ВЦ КОГПА ім. Тараса Шевченка, 2017. – С. 103–113.
44. Попелишин Ю. В. Система завдань розвивального спрямування в підручниках для початкової школи / Ю. В. Попелишин : мат-ли 10 Всеукраїнської студентської наукової конференції за міжнародною участю «Наука. Освіта. Молодь» (м. Умань, 27 квітня 2017 р.) / ред. кол. : В. В. Сокирська (гол. ред.), А. І. Мельник, І. В. Хоменко, О. А. Смерецька : у 3-х ч. – Умань : ФОП Жовтий О. О., 2017. – Ч. 2. – С. 223 – 227.
45. Сапіжук Н. В. Підручник як засіб формування проектної діяльності молодших школярів / Н. В. Сапіжук // Магістерський науковий вісник Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. – 2017. – Вип. 24. – С. 115–119.
46. Кодлюк Я. П. Ключові компетентності як інтегрований показник якості шкільної освіти / Я. П. Кодлюк // Нова українська школа: теорія і практика реалізації інтегрованого підходу : мат-ли Міжнародної наукової конференції (м. Тернопіль, 17–18 травня 2018 р.). – Тернопіль : Вектор, 2018. – С. 35–38.

47. Кодлюк Я. П. Ідеї суб'єктності молодшого школяра в навчальній діяльності у педагогічному досвіді В. О. Сухомлинського / Я. П. Кодлюк // Наукові записки (Серія : Педагогічні науки). – Кропивницький : «КОД», 2018. – Вип. 171. – С. 63–67.
48. Францева А. О. Електронний навчальний посібник як засіб формування пізнавальних інтересів молодших школярів / А. О. Францева // Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку : мат-ли Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (м. Переяслав-Хмельницький, 14 грудня 2018 р.) : зб. наук. праць. – Переяслав-Хмельницький, 2018. – Вип. 47. – С. 333–338.

5.2. Захищені дисертації

5.2.1. Коцюбинський О. Б. Організація навчально-виховного процесу на засадах реформаторської педагогіки у школах Німеччини першої третини ХХ століття : дис... канд.. пед.. наук : 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки / О. Б. Коцюбинський. – Дрогобич, 2014. – 239 с.

На основі аналізу джерельної бази встановлено, що реформаторська педагогіка виникла в Німеччині поряд з іншими європейськими країнами наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. Основними ідеями цього педагогічного напрямку були такі: вільний розвиток особистості школяра; формування його моральності; виховання громадянина, здатного думати, самостійно діяти, шляхом надання учневі свободи в навчанні; подолання відриву навчання від життя; розвиток самостійності й активності школярів; акцентування уваги на прикладних навчальних предметах із уведенням значної кількості практичних і лабораторних занять в умовах роботи школи повного дня. Різноманітність підходів до організації навчально-виховного процесу суттєво розширила можливості для здобуття освіти школярами усіх верств населення, визначаючи оптимальний напрям навчання для кожного учня через вивчення його

індивідуальних особливостей. Створювалися дослідно-експериментальні школи, що ставили за мету розроблення нових напрямів розвитку і виховання особистості, які продовжували традиції педагогіки епохи Відродження.

Основними представниками реформаторської педагогіки досліджуваного періоду були: Г. Вінекен, Ф. Гансберг, П. Гехеб, Г. Кершенштейнер, Г. Літц.

Доведено, що виникнення реформаторської педагогіки в Німеччині наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. було зумовлене масштабними політико-економічними (об'єднання Німеччини 1871 року, мілітаризація німецької економіки, стрімкі темпи науково-технічного прогресу) та соціокультурними (зростання вимог до діяльнісного складника змісту шкільної освіти, курс на виховання нового типу німецького громадянина) передумовами і було спрямоване проти авторитарного виховання, відриву навчання від життя.

Визначено етапи розвитку реформаторської педагогіки Німеччини у першій третині ХХ ст. та виявлено тенденції кожного із них:

– перший етап – 1900–1918 рр. – становлення реформаторської педагогіки – характеризується критикою традиційної школи; виокремленням основних течій реформаторської педагогіки – «вільного виховання», «трудової школи», «педагогіки особистості»; організацією перших інноваційних навчально-виховних закладів – «нових шкіл». На цьому етапі відбулося формування поглядів педагогів-реформаторів (Г. Вінекена, П. Гехеба, Г. Літца);

– другий етап – 1919–1933 рр. – формування реформаторської педагогіки, основною ознакою якого є масове впровадження ідей реформаторської педагогіки у всіх типах німецьких шкіл, а також в інших країнах світу (Канада, США). Це час суспільних змін та демократичних перетворень; у суспільстві зростає довіра до ідей реформаторської педагогіки; навчання у «нових школах» набуває масового характеру, що надає реформаторській педагогіці загального визнання.

Проаналізувавши організацію навчального процесу у реформаторських школах Німеччини першої третини ХХ ст., з'ясовано, що основною відмінністю цих шкіл від традиційних стало зміщення акценту в навчальному процесі з

учителя на учня, тобто визнання суб'єктності школяра як необхідної умови повноцінного навчання.

Виокремлено основні нововведення у навчальний процес реформаторських шкіл: прикладний характер змісту освіти, вільний вибір учнями навчальних предметів, курсова система навчання (вивчення одного предмета упродовж тривалого періоду), комплексний метод навчання (розробка інтегрованих тем, розв'язування проблемних ситуацій на матеріалі одразу кількох навчальних предметів), домінування методу бесіди (забезпечує умови для самостійного здобуття учнями знань та спілкування на партнерських засадах).

Встановлено, що заслугою німецьких «нових шкіл» стало визнання середовища як одного із основних факторів формування особистості. Шкільні будівлі розташовувалися в мальовничій місцевості, на берегах річок і озер, у лісах, тим самим гармонізуючи стосунки людини з природою. Побут відтворював обстановку рідного дому і, в той же час, надавав можливість здійснювати індивідуальний підхід до учнів у специфічній обстановці. У практику шкільного життя ввели посаду вчителя-наставника, який проводив зі своїм класом не лише навчальний, але й позаурочний час.

У ході дослідження встановлено, що реформаторська педагогіка Німеччини першої третини ХХ ст. зробила значний внесок у теорію і методику розумового виховання (розроблення питань стимулювання пізнавальної активності і творчості учнів; розвиток у них здібностей, талантів, інтелекту, волі тощо), а також трудового (залучення учнів до господарських робіт, здобуття під час навчання однієї чи двох робітничих професій) та естетичного (формування морально-релігійних і естетичних якостей учнів).

Характерними ознаками виховної роботи реформаторських шкіл стали співпраця учнівського та вчительського колективів; виховання дітей упродовж усього часу перебування їх у школі-інтернаті; залучення школярів до праці; надання учнівському колективу самостійності. Визначальне місце у виховній роботі реформаторських шкіл педагоги відводили формуванню почуття

відповідальності. З цією метою учнів активно залучали до організації самоврядування, яке готувало вихованців до майбутнього самостійного життя.

Завдяки дитиноцентрованості виховного процесу відносини вчителя й учня будувалися на взаємній повазі, розумінні один одного. Ініціатива у виховній роботі надавалася школярам, зокрема органам учнівського самоврядування, які на рівних із педагогами брали участь в обговоренні питань, пов'язаних із організацією позакласних заходів, інсценуванням спектаклів, проведенням різноманітних спортивних змагань, походів, екскурсій, культурних тематичних вечорів та ін. Діалог між учителем і учнями відбувався шляхом бесіди, яка стала ефективним та оптимальним методом виховання, змінивши авторитарний монолог педагога.

Виокремлено здобутки реформаторської педагогіки Німеччини, які варто використати для модернізації національної системи освіти. Серед основних ідей такі: зміна статусу вчителя із організатора навчально-виховного процесу на друга-порадника, який допомагає учневі навчитися здобувати знання; запровадження вільного вибору навчальних предметів; введення у шкільний курс предметів, що передбачають здобуття робітничих професій, а також тих, що мають вузькоприкладне спрямування; переведення частини загальноосвітніх навчальних закладів у режим роботи школи повного дня; активізація виховної роботи зі збереження і зміцнення здоров'я учнів; стимулювання учнівського самоврядування.

Проведене дослідження відкриває перспективи щодо поглибленого аналізу теорії і практики організації навчально-виховного процесу на засадах реформаторської педагогіки у школах Європи, США; зарубіжного досвіду підготовки майбутніх педагогів до роботи в закладах інноваційного типу.

5.2.2. Каплун І. В. Формування професійної ідентичності майбутніх фахівців інженерно-технічного профілю у технічних коледжах : дис... канд. пед. наук : 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / І. В. Каплун. – Тернопіль, 2014. – 243 с.

Аналіз проблеми ідентичності свідчить про те, що зазначений феномен вивчався у багатьох галузях знання і з різних позицій, тому інтегрує в собі основні концептуальні підходи філософських, соціологічних та психологічних наук. Сучасне розуміння проблеми ідентичності представлене трьома напрямками дослідження – у контексті самосвідомості (розвиток особистості відбувається через самопізнання), Я-концепції (певний вид ідентичності є основою формування відповідного Я-образу), самовизначення (елементами ідентичності є засвоєні соціальні норми, правила, цінності й переконання). Глобальну особистісну ідентичність складають різні ідентичності (соціальна, національна, професійна тощо), і в кожен період часу домінуючою є одна із них.

Фахову ідентичність дослідники трактують як спосіб вирішення життєвих завдань, центральну категорію професійної самосвідомості особистості, що відображає єдність її професійного менталітету й майстерності; динамічне утворення, яке змінюється під дією професійного навчання; емоційний стан на різних етапах професійного шляху. Встановлено, що сензитивним періодом формування професійної ідентичності є юнацький вік (провідна діяльність – навчально-професійна), основні новоутворення якого – особистісне та професійне самовизначення, яке передбачає посилення свідомих мотивів поведінки, адекватне оцінювання своїх якостей, психологічну готовність до рефлексії і саморозвитку.

Професійна ідентичність майбутніх фахівців інженерно-технічного профілю – це набута у процесі фахової підготовки динамічна інтегративна якість, яка характеризується певним рівнем вияву емоційно-позитивної оцінки себе та обраної діяльності, сформованістю професійних цілей, цінностей; усвідомленим самовизначенням, рефлексивністю; самоконтролем програми особистісного саморозвитку та креативним підходом до вирішення інженерно-технічних завдань.

Структура професійної ідентичності майбутніх фахівців інженерно-технічного профілю охоплює такі компоненти: емоційно-ціннісний (сприяє

розвитку фахових потреб та інтересів, об'єктивного самоствавлення і самооцінки, формуванню високого рівня домагань щодо професійного становлення і саморозвитку), когнітивний (націлює на оволодіння системою знань про себе, усвідомлення власної відповідності професійним вимогам, засвоєння норм, звичаїв, традицій професійної спільноти) та діяльнісний (покликаний забезпечувати усвідомлену активність людини щодо власного професійного розвитку).

Визначено основні функції профідентичності (відповідно до її структурних компонентів): мотиваційна, оцінна, орієнтувальна (емоційно-ціннісний); інформаційна, інтегрувальна, диференційна (когнітивний); адаптаційна, розвивальна та функція самоконтролю (діяльнісний).

Конкретизовано критерії і показники сформованості професійної ідентичності студентів технічних коледжів: мотиваційний – адекватна самооцінка, усвідомлена мотивація, емоційна зрілість, ціннісні орієнтації; інформаційний – система знань і уявлень про себе, обрану професію, професійне співтовариство; процесуальний – усвідомлена активність щодо формування фахової ідентичності, саморегулювання професійного саморозвитку.

Вивчення реального стану сформованості професійної ідентичності у студентів технічних коледжів виявило переважання середнього (57,3 %) та низького (20,5 %) рівнів сформованості зазначеної якості, про що свідчать поверховість уявлень щодо професійного Я-образу; недостатній рівень рефлексії; недооцінювання студентами своїх можливостей; невідповідність сформованого образу професії сучасним вимогам до неї; зовнішня мотивація навчально-професійної діяльності; відсутність стійких професійних цілей, цінностей, спрямованості на творчий саморозвиток.

Визначено педагогічні умови формування професійної ідентичності майбутніх фахівців інженерно-технічного профілю: реалізація проблемно-пошукового підходу у навчанні спеціальних дисциплін; збагачення змісту гуманітарних дисциплін відомостями, які сприяють формуванню структурних

компонентів професійної ідентичності майбутніх фахівців інженерно-технічного профілю; застосування у навчальному процесі технічного коледжу інтерактивних методів для розвитку у студентів креативності, самомотивації, рефлексії, самоорганізації; цілеспрямоване ознайомлення майбутніх фахівців інженерно-технічного профілю з програмою формування професійної ідентичності як засобом фахової самореалізації.

Визначені педагогічні умови були реалізовані у відповідній методиці, яка охоплювала три етапи – пропедевтично-мотиваційний, інформаційно-змістовий та операційно-діяльнісний. На першому етапі зусилля спрямовувалися на формування позитивного ставлення студентів до себе та процесу навчання, ціннісних орієнтацій та розвиток стійкого інтересу до обраної професії. З цією метою реалізувався проблемно-пошуковий підхід (проблемні лекції, пошукові індивідуальні навчально-дослідні завдання), практикувалася підготовка рефератів на певну тему у процесі вивчення професійно орієнтованих дисциплін. На другому етапі забезпечувалося усвідомлення студентами сутності професійного Я-образу, своїх цілей, розуміння суті професії, цінностей та норм професійного співтовариства. Для цього використовувався потенціал соціально-гуманітарних дисциплін; домінували бесіда, пояснення, інструктаж, а також методи активного навчання (проекти, презентації тощо). Завданням третього етапу було формування усвідомленої активності щодо визначення орієнтирів подальшого фахового саморозвитку; застосовувалися інтерактивні вправи, творчі конкурси, технічні естафети, завдання на креативність тощо. Важлива роль відводилася спецкурсу «Професійна ідентичність фахівців інженерно-технічного профілю», мета якого – цілеспрямоване формування всіх структурних компонентів зазначеної якості.

Порівняльний аналіз результатів констатувального і формувального етапів експерименту засвідчив позитивну динаміку рівнів сформованості професійної ідентичності майбутніх фахівців інженерно-технічного профілю (в експериментальній групі, порівняно з контрольною, показники високого рівня зросли на 6,7 % (28,7 % – в експериментальній групі, 22 % – у контрольній);

середнього – на 6,4 % (66,7 % та 60 % відповідно), а низького зменшилися на 13,1 % (4,9 % – в експериментальній групі і 18 % – у контрольній)), підтвердивши таким чином необхідність цілеспрямованого формування зазначеної якості у студентів технічних коледжів.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми формування професійної ідентичності майбутніх фахівців інженерно-технічного профілю. Перспективи наукових пошуків полягають у поглибленому вивченні закордонного досвіду з окресленої проблеми; розробці педагогічних умов використання інтерактивних технологій у процесі професійної освіти майбутніх фахівців інженерно-технічного профілю.

5.2.3. Легін В. Б. Формування рефлексивних умінь молодших школярів у навчальній діяльності : дис... канд. пед наук : 13.00.09 – теорія навчання / В. Б. Легін. – Тернопіль, 2016. – 278 с.

На основі аналізу психолого-педагогічної і методичної літератури, педагогічного досвіду та результатів дослідно-експериментальної роботи зроблено такі висновки:

– провідною діяльністю учнів молодшого шкільного віку є навчальна, яка має чітко визначену структуру (мотиви, навчальні завдання, навчальні дії, дії контролю та оцінки), компоненти (змістовий, мотиваційний, процесуальний), реалізується шляхом виконання навчальних умінь і навичок (предметних (спеціальних) та міжпредметних (загальнонавчальних) – організаційних, загальнонавчальних, загальнопізнавальних, контрольних-оцінних). Модернізація початкової освіти пов'язана з новим статусом молодшого школяра – суб'єкта навчальної діяльності, сутнісними ознаками якого дослідники вважають сформоване вміння вчитися – ключову компетентність початкової загальної освіти, а також позитивні мотиви навчання, розгорнуту рефлексію.

Проблема рефлексії розглядається в науці з різних позицій: у філософії – як процес мислення (пізнання); у психології – як результат осмислення власної

діяльності, фундаментальний механізм самопізнання та саморозуміння; у педагогіці – як здатність особистості проаналізувати власні дії і вчинки та інших людей (а за необхідності – скорегувати їх), як педагогічна діяльність учителя і навчальна діяльність учня. Представлено види рефлексії в навчальній діяльності молодших школярів за різними ознаками, зокрема за ціллю: настрою та емоційного стану, діяльності, змісту навчального матеріалу.

Поняття «рефлексія навчальної діяльності» трактуємо як здатність учня осмислювати і переосмислювати навчальні дії – свої та однокласників, яка виявляється в уміннях аналізувати, контролювати, оцінювати та коректувати зміст, процес і результат діяльності, що забезпечує суб'єктність школяра в навчанні. Рефлексивні вміння молодших школярів у навчальній діяльності – це загальнонавчальні вміння, які формуються на міжпредметній основі, охоплюють змістовий та процесуальний компоненти і виявляються у здатності аналізувати зміст, процес і результат діяльності; застосовувати різні способи самоконтролю навчальних дій, виявляти готовність до взаємоконтролю; прогнозувати результат; оцінювати власну діяльність та брати участь в оцінюванні навчальної роботи однокласників; використовувати різні способи виправлення помилок;

– конкретизовано провідні рефлексивні вміння молодших школярів у навчальній діяльності (самоаналіз, самоконтроль, самооцінка, самокорекція) та охарактеризовано їх.

Встановлено, що вміння аналізувати передбачає розчленування предмета, явища, вчинку тощо на окремі частини з метою виокремлення в них певних ознак, а самоаналіз допомагає учневі осмислити свої дії з погляду їх відповідності задуму та умовам діяльності, дає можливість аналізувати власну діяльність, визначати сильні й слабкі сторони цієї діяльності на основі зіставлення того, що напрацьовано, з тим, що було заплановано зробити (є одним із пускових механізмів рефлексії).

Контрольні дії дослідники трактують як усвідомлене регулювання дитиною діяльності з метою попередження, констатації та виправлення

помилки, а також забезпечення відповідності отриманого результату визначеним вимогам. Самоконтроль проявляється у здатності стежити за власними діями, співвідносити їх із певними вимогами і правилами. Розрізняють такі форми самоконтролю: поточний, підсумковий та прогностичний.

Самооцінка як оцінювання власних успіхів та успіхів однокласників базується на оцінних діях, спрямованих на оцінку результатів навчальної діяльності (вони передбачають аналіз змісту, процесу та результату діяльності, зіставлення отриманого результату із заданими вимогами). Розрізняють такі види самооцінки: адекватна і неадекватна, глобальна та диференційована, прогноуюча, підсумкова; ретроспективна, прогностична.

Самокорекція учнем навчальної діяльності допомагає йому в разі неякісного виконання поставлених завдань ставити перед собою міні-цілі щодо самостійної корекції роботи для максимального наближення її до кінцевого результату, який був запланований спочатку;

– визначено дидактичні умови формування рефлексивних умінь молодших школярів у навчальній діяльності, а саме: забезпечення поетапності формування зазначених умінь відповідно до основних видів рефлексії навчальної діяльності молодших школярів; використання міжпредметних завдань і вправ, складених з урахуванням змістового, мотиваційного та процесуального компонентів навчальної діяльності; стимулювання учнів до рефлексивної діяльності у процесі суб'єкт-суб'єктної взаємодії з учителем.

З урахуванням визначених дидактичних умов розроблено методику їх реалізації в навчальному процесі школи першого ступеня, яка представлена у відповідній моделі. Експериментальна методика охоплювала три етапи: підготовчий, навчально-тренувальний, основний. Основна мета підготовчого етапу – стимулювати учнів до рефлексивної діяльності, вчити аналізувати отримані результати шляхом використання рефлексії настрою та емоційного стану (робота здійснювалася колективно під керівництвом учителя, який демонстрував зразок власної рефлексивної діяльності). Призначення навчально-

тренувального етапу – на основі аналізу процесу учіння формувати вміння самоконтролю і самооцінки через рефлексію діяльності, що передбачає роботу в парах, групах тощо. На основному етапі вчителі експериментальних класів спонукали учнів до самоаналізу, самоконтролю та самооцінки, а також формували вміння самокорекції, застосовуючи при цьому рефлексію змісту навчального матеріалу. Основними засобами формування рефлексивних умінь на кожному з етапів були навчальні завдання міжпредметного спрямування (дидактичні ігри, навчальні проекти, тести, метод незакінчених речень, інтерактивні вправи, портфоліо тощо) та запитання і вправи на різні види рефлексії;

– у процесі проведення експерименту перевірено ефективність дидактичних умов формування рефлексивних умінь молодших школярів у навчальній діяльності. Зіставний аналіз даних констатувального та формувального етапів експерименту засвідчив, що зміни відбулися і в ЕК, і в КК, однак темпи цих зрушень виявилися вищими в ЕК, зокрема зросла кількість учнів із високим рівнем сформованості рефлексивних умінь (в ЕК – 26,25%, у КК – 21,75%); збільшилося число учнів, які оволоділи цими вміннями на середньому рівні (в ЕК – 48% дітей, у КК – 40,75%); зменшилася кількість учнів із низьким рівнем (в ЕК такий показник становить 37,5%, у КК – 53,25%).

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розробці методики використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі формування рефлексивних умінь молодших школярів у навчальній діяльності, вивченні зарубіжного досвіду із зазначеної проблеми.

5.3. Захищені магістерські й дипломні роботи

1. Штокало О. Б. Формування у молодших школярів інформаційної компетентності : магістерська робота / О. Б. Штокало. – Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2014. – 135 с.

2. Огородник І. С. Дидактичні основи реалізації компетентнісного підходу у підручниках для початкової школи : магістерська робота / І. С. Огородник. – Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2014. – 134 с.
3. Грицишин М. І. Дидактичні основи побудови альтернативних підручників для початкової школи : магістерська робота / М. І. Грицишин. – Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2015. – 110 с.
4. Гуменюк Н. І. Підручник як засіб формування молодших школярів ключової компетентності вміння вчитися : магістерська робота / Н. І. Гуменюк. – Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2015. – 108 с.
5. Береза Ю. В. «Підручникове забезпечення початкової школи з освітньої галузі «Природознавство» : дипломна робота / Ю. В. Береза. – Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2016. – 92 с.
6. Снітинська О. В. Інтерактивні методи навчання як засіб формування в молодших школярів вміння працювати з підручником : дипломна робота / Снітинська О. В. – Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2016. – 99 с.
7. Шевців О. М. Підручникове забезпечення початкової школи з навчального предмета «Літературне читання» : дипломна робота / О. М. Шевців. – Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2016. – 127 с.
8. Батовська О. В. Емоційно-ціннісний компонент у змісті підручників для початкової школи : магістерська робота / О. В. Батовська. – Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2017. – 140 с.
9. Сапіжук Н. В. Навчальні проекти у змісті підручників для початкової школи : магістерська робота / Н. В. Сапіжук. – Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2017. – 122 с.
10. Мединська Г. В. Підручникове забезпечення початкової школи з навчального предмета «Літературне читання» : магістерська робота / Г. В. Мединська. – Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2018. – 153 с.
11. Попелишин Ю. П. Розвивальний компонент у змісті підручників для початкової школи : магістерська робота / Ю. П. Попелишин. – Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2018. – 120 с.

12. Теслюк О. В. Виховний потенціал підручників для початкової школи : магістерська робота / О. В. Теслюк. – Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2018. – 143 с.
13. Сукач Л. В. Дидактичні основи побудови підручників з трудового навчання для початкової школи : магістерська робота / Л. В. Сукач. – Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2018. – 123 с.
14. Францева А. О. Дидактичні основи побудови електронних навчальних посібників для початкової школи : магістерська робота / А. О. Францева. – Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2018. – 131 с.

5.4. Участь у конкурсах студентських наукових робіт

1. Магістрантка відділення «Початкова освіта» Грицишин М. І. взяла участь у Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт з галузі «Педагогічні науки» (Міністерство освіти і науки України, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, 25 березня 2015 р.). Тема наукової роботи: «Дидактичні основи побудови альтернативних підручників для початкової школи». Нагороджена дипломом першого ступеня.
2. Магістрантка відділення «Початкова освіта» Гуменюк Н. І. взяла участь у Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт з галузі «Педагогічні науки» (Міністерство освіти і науки України, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, 25 березня 2015 р.). Тема наукової роботи: «Підручник як засіб формування в молодших школярів ключової компетентності уміння вчитися».

5.5. Опонування дисертацій

1. Майбородюк Н. Д. Дидактичні умови формування усвідомленого ставлення до навчання в учнів початкової школи : дис... канд.. пед.. наук : 13.00.09 – теорія навчання / Н. Д. Майбородюк. – Тернопіль, 2014. – 285 с.
2. Цимбалару А. Д. Теоретичні та дидактико-методичні засади педагогічного проектування освітнього простору в школі I ступеня : дис... д-ра пед.. наук : 13.00.09 – теорія навчання / А. Д. Цимбалару. – Київ, 2014. – 592 с.
3. Нікітіна. О. О. Проблема формування навчальної діяльності школярів у процесі модернізації початкової освіти України (70-ті роки ХХ – поч.. ХХІ століття) : дис... канд. пед. наук : 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки / О. О. Нікітіна. – Кіровоград, 2014. – 254 с.
4. Будник О. Б. Теоретичні і методичні засади професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до соціально-педагогічної діяльності : дис... д-ра пед. наук : 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / О. Б. Будник. – Житомир, 2015. – 552 с.
5. Ярошинська О. О. Теоретичні і методичні засади проектування освітнього середовища професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи : дис... д-ра пед. наук : 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / О. О. Ярошинська. – Житомир, 2015. – 543 с.
6. Мієр Т. І. Дидактичні засади організації навчально-дослідницької діяльності молодших школярів : дис... д-ра пед. наук : 13.00.09 – теорія навчання / Т. І. Мієр. – К., 2017. – 594 с.
7. Ломберг М. В. Формування в учнів початкової школи уміння вчитися як ключової компетентності : дис... канд. пед. наук : 13.00.09 – теорія навчання / М. В. Ломберг. – Тернопіль, 2017. – 280 с.
8. Соняк Н. Л. Дидактичні умови формування комунікативної компетентності молодших школярів у процесі роботи з текстом : дис... канд. пед. наук : 13.00.09 – теорія навчання / Н. Л. Соняк. – Тернопіль, 2018. – 247 с.

9. Чапюк Ю. С. Дидактичні умови розвитку креативного мислення молодших школярів у процесі навчання іноземних мов : дис... канд. пед. наук : 13.00.09 – теорія навчання / Ю. С. Чапюк. – Тернопіль, 2018. – 232 с.
10. Барбашова І. А. Дидактична система сенсорного розвитку молодших школярів : дис... д-ра пед. наук : 13.00.09 – теорія навчання / І. А. Барбашова. – К., 2018. – 711 с.

ВИСНОВКИ

1. З метою визначення тенденцій модернізації змісту шкільної освіти в історико-педагогічній ретроспективі окреслено основні віхи розвитку навчального предмета «Читання» для початкової школи; виділено основні етапи підручничого забезпечення початкової школи з навчального предмета «Літературне читання» (кінець ХХ – початок ХХІ ст.); обґрунтовано історіографію становлення курсу «Природознавство» в українській початковій школі; комплексно досліджено проблему організації навчально-виховного процесу на засадах реформаторської педагогіки у школах Німеччини першої третини ХХ ст.; розкрито основні напрями педагогічного доробку Я. А. Коменського, присвячені шкільному підручникові; розкрито основні наукові підходи дослідників другої половини ХХ століття до проблеми ролі ілюстративного матеріалу у структурі шкільних підручників для початкової ланки освіти. Встановлено, що модернізація змісту шкільної освіти відбувалася з урахуванням соціально-економічних та педагогічних чинників, що зумовило перехід від робочих зошитів до стабільного підручника, з розширенням функцій цього виду навчальної літератури – до появи інших елементів навчально-методичного комплексу, з метою забезпечення варіативної системи освіти – до розробки альтернативних підручників.

2. Виокремлено актуальні проблеми вітчизняного підручникотворення в галузі початкової освіти на сучасному етапі розвитку національного шкільництва, пов'язані із реформуванням цієї ланки освіти і набуттям нею нових якісних характеристик (особистісна орієнтованість (дитиноцентрованість), варіативність, компетентісна спрямованість, розвивальність, ціннісна орієнтованість). З цією метою визначено основні інновації у змісті підручників з літературного читання (авт. О. Савченко); розроблено методику аналізу підручничого забезпечення початкової школи з окремого навчального предмета (освітньої галузі); розкрито дидактичні основи побудови електронних навчальних посібників для молодших школярів.

3. Обґрунтовано теоретичні основи побудови шкільного підручника як основного носія змісту освіти та окремих його структурних компонентів, зокрема: обґрунтовано технологію репрезентації у навчальних книгах для початкової школи ключових компетентностей; розкрито підходи щодо з'ясування методичних основ побудови шкільного підручника з іноземної мови як засобу формування в учнів іншомовної комунікативної компетентності; обґрунтовано методику аналізу емоційно-ціннісного компонента підручників для початкової школи; узагальнено основні функції наочних зображень у навчальній книзі, розкрито можливості ілюстративного матеріалу як особливого засобу розуміння та засвоєння молодшими школярами навчального матеріалу підручника; експериментально доведено позитивний вплив навчальних проектів, вміщених у підручниках для початкової школи, на рівень навчальних досягнень молодших школярів.

4. Розкрито особливості реалізації предметного змісту у загальноосвітніх навчальних закладах в умовах особистісно орієнтованої парадигми освіти. З огляду на те, що основною ознакою особистісно орієнтованого навчання є визнання учня суб'єктом навчальної діяльності, а органічним складником суб'єктності школяра вважаємо розгорнуту рефлексію, розроблено модель формування рефлексивних умінь молодших школярів у початковій діяльності, яка охоплює мету, провідні рефлексивні вміння учнів початкової школи та їх компонентний склад, дидактичні умови, етапи формування (підготовчий, навчально-тренувальний, основний), змістово-процесуальне та мотиваційне забезпечення, рівні сформованості цих умінь (високий, середній, низький), результативність процесу. Розкрито технологію використання елементів цікавого мовознавства на уроках у початковій школі. Репрезентовано ідеї В. О. Сухомлинського щодо суб'єктності молодшого школяра в навчальній діяльності

5. Розроблено модель підготовки майбутніх педагогів до формування в молодших школярів вміння вчитися як ключової компетентності, яка охоплює такі етапи: ознайомлювальний (1 курс; на матеріалі дисциплін психолого-

педагогічного циклу – вступ до педагогічної професії, загальні основи педагогіки, історія педагогіки, психологія та ін.); навчально-тренувальний (2 курс; у процесі вивчення педагогіки, зокрема таких її розділів як теорія і методика виховання та теорія навчання), технологічний (3–4 курси; через предметні методики і спецкурс «Формування в молодших школярів умінь вчитися»); узагальнювально-рефлексивний (5 курс; передбачає вивчення курсу «Підручник для початкової школи: дидактико-методичний аспект»), а результатом її впровадження є інтегрована якість особистості – готовність майбутніх педагогів до зазначеного виду діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Байбара Т. Компетентнісний підхід в початковій ланці освіти: теоретичний аспект / Т. Байбара // Початкова школа. — 2010. — № 8. — С. 46–50.
2. Бібік Н. Компетентність і компетенції у результатах початкової освіти / Н. Бібік // Початкова школа. — 2010. — № 9. — С. 1–4.
3. Державний стандарт початкової освіти // Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти: 1–2 класи. — К. : ТД «ОСВІТА-ЦЕНТР+», 2018. — С. 92–121.
4. Кодлюк Я. П. Ключові компетентності як інтегрований показник якості шкільної освіти / Я. П. Кодлюк // Нова українська школа: теорія і практика реалізації інтегрованого підходу : мат-ли Міжнародної наукової конференції (17–18 травня 2018 р., м. Тернопіль). — Тернопіль : Вектор, 2018. — С. 35–38.
5. Кодлюк Я. П. Теорія і практика підручникотворення в початковій освіті : підруч. для магістрантів та студ. пед. ф-тів / Я. П. Кодлюк. — К.: Інформаційно-аналітична агенція «Наш час», 2006. — 368 с.
6. Кодлюк Я. П. Шкільний підручник як модель процесу навчання: історія, теорія, практика: результати науково-дослідної роботи (2008–2013 рр.) / Я. П. Кодлюк. — Тернопіль : ТНПУ імені Володимира Гнатюка, 2014. — 46 с.
7. Кодлюк Я. П. Шляхи реалізації компетентнісного підходу у підручниках для початкової школи / Я. П. Кодлюк : мат-ли Міжнародної науково-практичної конференції «Інформаційно-освітній простір: технологічні компоненти формування і розвитку» (Київ, 29–30 жовтня 2013 р.). — К., 2013. — С. 22–23.
8. Кравчук Л. В. Навчання іноземних мов у загальноосвітній школі України (друга половина ХХ століття) : автореф. дис... канд. пед наук : 13.00.01 — загальна педагогіка та історія педагогіки / Л. В. Кравчук. — Тернопіль, 2013. — 22 с.
9. Лемко Г. І. Зміст початкової освіти в українських школах на західноукраїнських землях : автореф. дис... канд. пед. наук : 13.00.01 —

- загальна педагогіка та історія педагогіки / Г. І. Лемко. – Івано-Франківськ, 2006. – 20 с.
10. Нова українська школа: poradnik dla vchitelja / za zag. red. H. M. Bibik. – K. : TOB «Vidavnicnij dim «Plejadi», 2017. – 206 s.
 11. Popjuk M. V. Reformuvannja počatkovoї osviti v derzavah Višegradської četvirkі : avtoreref. dis... kand. ped. nauk : 13.00.01 – zagaljna pedagogika ta istorija pedagogiki / M. V. Popjuk. – Ternopil, 2013. – 18 s.
 12. Savčenko O. Ja. Didaktika počatkovoї osviti / O. Ja. Savčenko. – K. : Gramota, 2012. – 504 s.
 13. Savčenko O. Ja. Kompetentnisna sprjmovanist' novih navčalnih program dla počatkovoї školi / O. Ja. Savčenko // Počatkova škola. – 2012. – № 8. – S. 1–6.
 14. Savčenko O. Ja. Reformuvannja зміstu počatkovoї osviti / O. Ja. Savčenko // Počatkova škola. – 1996. – № 1. – S. 4–8.
 15. Savčenko O. Ja. Rozvitok зміstu počatkovoї osviti v umovah Derzavnogo suverenitetu Ukraїni: metodologičnij, zakonodavčij, didaktičnij aspekti / O. Ja. Savčenko // Počatkova škola. – 2011. – № 8. – S. 25–29.
 16. Soveršenstvovanie soderžanija obrazovanija v škole / pod red. I. D. Zvereva, M. P. Kašina. – M. : Pedagogika, 1985. – 272 s.
 17. Suhomlinska O. Do pitanija pro rozvitok зміstu zagalnoї serednoї osviti / O. Suhomlinska // Šljah osviti. – 2004. – № 3. – S. 39–43.

ДОДАТКИ

Додаток А

**Підручникове забезпечення
початкової школи з навчального предмета «Українська мова»
(2001–2017)**

Підручники та навчальні посібники					
Автор	Назва (вид)	Клас	Видавництво	Рік видання	Примітка
Вашуленко М.С. Скрипченко Н.Ф.	Буквар (підручник)	1	Освіта	2001	
Прищеп К. С. Колесниченко В. І.	Буквар (підручник)	1	Форум	2001	
Луцик Д. В. Проць М. М.	Буквар (підручник)	1	Світ	2001	
Білецька М. А. Вашуленко М. С.	Рідна мова (підручник)	2	Освіта	1997, 2000, 2001	
Скрипченко Н. Ф. Савченко О. Я.	Читанка (підручник)	2	Освіта	1996, 1999, 2000, 2001	
Вашуленко М. С. Мельничайко О. І.	Рідна мова (підручник)	3-2	Освіта	1998, 2001	
Скрипченко Н. Ф. Савченко О. Я.	Читанка (підручник)	2-3	Освіта	1997, 1998, 2001	
Вашуленко М. С. та ін.	Українська мова (підручник)	4-3	Освіта	2001	
Скрипченко Ф. Н. Савченко О. Я. Волошина Н. Ю.	Читанка (підручник)	3-4	Освіта	1997, 2000, 2001	
Вашуленко М. С. Скрипченко Н. Ф.	Буквар (підручник)	1	Освіта	2002	
Прищеп К. С. Колесниченко В. І.	Буквар (підручник)	1	Форум	2002	
Луцик Д. В. Проць М. М. Савшак М. С.	Буквар (підручник)	2	Світ	2002	
Білецька М. А. Вашуленко М. С.	Рідна мова (підручник) 1, 2 частини	2	Освіта	2002	
Савченко О. Я.	Читанка (підручник) 1, 2 частина	2	Освіта	2002	
Хорошковська О. Н. Охота Г. І.	Українська мова (підручник)	3	Освіта	2003	
Хорошковська О. Н.	Буквар (підручник)	1	Навчальна книга	2003	
Науменко В. О.	Читанка (підручник)	2	Навчальна книга	2003	
Мартиненко В.О.	«Читаю сам» (позакласне читання)	2	ТОВ»АВДІ»	2003	
Вашуленко М. С.	Рідна мова (підручник)	3	Освіта	2003	
Савченко О. Я.	Читанка	3	Освіта	2003	

	(підручник)				
Вашуленко М. С. Скрипченко Н. Ф.	Буквар (підручник)	1	Освіта	2004	
Прищеп К. С. Колесниченко В. І.	Буквар (підручник)	1	Форум	2004	
Луцик Д. В. Проць М. М. Савшак А. С.	Буквар (підручник)	1	Світ	2004	
Савченко О. Я.	Читанка (підручник)	2	Освіта	2004	
Савченко О. Я.	Читанка (підручник)	3	Освіта	2003, 2004	
Вашуленко М. С. та ін.	Рідна мова (підручник)	4	Освіта	2004	
Зарольська А. В. Самсонова Л. В.	Рідна мова (підручник)	4	Ярослав	2004	
Науменко В. О.	Читанка (підручник)	4	Навчальна книга	2004	
Вашуленко М. С. Скрипченко Н.Ф.	Буквар (підручник)	1	Освіта	2004, 2005	
Прищеп К. С. Колесниченко В. І.	Буквар (підручник)	1	Форум	2004, 2005	
Зарольська А. В. Самсонова Л.В.	Рідна мова (підручник)	2	Ярослав	2005	
Білецька М. А. Вашуленко М. С.	Рідна мова (підручник)	2	Освіта	2004, 2006	
Савченко О. Я	Читанка (підручник)	2	Освіта	2006	
Савченко О. Я	Читанка (підручник у 2- х частинах)	3	Освіта	2006	
Вашуленко М. С. Скрипченко Н. Ф.	Буквар (підручник)	1	Освіта	2004. 2007	
Прищеп К. С. Колесниченко В. І.	Буквар (підручник)	1	Гене́за	2007	
Луцик Д. В. Проць М. М.	Буквар (підручник)	1	Світ	2004, 2005, 2007	
Вашуленко М. С. Мельничайко О. І.	Рідна мова (підручник у 2- х частинах)	3	Освіта	2003, 2007	
Савченко О. Я.	Читанка (підручник у 2- х частинах)	4	Освіта	2007	
Білецька М. А. Вашуленко М. С.	Рідна мова (підручник)	2	Освіта	2002, 2008	
Вовкотруб Г. Й.	Українська мова (підручник)	2	Гене́за	2008	
Савченко О. Я.	Читанка (підручник)	2	Освіта	2002, 2008	
Науменко В. О.	Читанка (підручник)	2	Навчальна книга	2003, 2008	
Ломакович С. В. Тимченко Л. І.	Українська мова	1	ФОП Бурдов В. В.	2009	
Дудіна Т. К.	Універсальна читаночка	2	Майстер-клас	2009	
Чекіна О. Ю.	Українська мова	3	Основа	2009	

	(тести)				
Данилко О.Ю. Гоцуляк Д.	Українська мова (тести для поточного контролю)	4	Підручники і посібники	2009	
Савченко О. Я.	Читанка (підручник у 2-х частинах)	3	Освіта	2003,2009	
Матіяш Д.	Казки Пятинки (посібник)	2-4	Грані-Т	2010	
Демська-Бузуляк Л.	Народні казки (підручник)	2-4	Грані-Т	2010	
Вороніна Л.	Нямлик і балакуча квіточка (підручник)	2-4	Грані-Т	2010	
Григорів М.	Зелена квітка тиші (підручник)	2-4	Грані-Т	2010	
Білецька М. А. Вашуленко М. С.	Українська мова (підручник)	2	Освіта	2006, 2010	
Савченко О. Я.	Читанка (підручник у 2-х частинах)	2	Освіта	2006, 2010	
Науменко В. О.	Читанка (підручник у двох частинах)	2	Гене́за	2003, 2008, 2010	
Науменко В. О.	Читанка (підручник у 2-х частинах)	3	Гене́за	2011	
Вашуленко М. С. Вашуленко О. В.	Буквар (підручник)	1	Освіта	2012	
Захарійчук М. Д. Науменко В. О.	Буквар (підручник)	1	Грамота	2012	
Вашуленко М. С. Дубовик С. Г.	Українська мова (підручник)	2	Освіта	2012	
Захарійчук М. Д.	Українська мова (підручник)	2	Грамота	2012	
Савченко О. Я.	Літературне читання (підручник)	2	Освіта	2012	
Науменко В. О.	Літературне читання (підручник)	2	Гене́за	2012	
Зоряна М. І.	Літературне читання (підручник)	2	Грамота	2012	
Вашуленко М. С. Мельничайко О. І. Васильківська Н. А.	Українська мова (підручник)	3	Освіта	2013	
Захарійчук М. Д. Мовчун А. І.	Українська мова (підручник)	3	Грамота	2013	
Савченко О. Я.	Літературне читання	3	Освіта	2013	
Науменко В. О.	Літературне	3	Гене́за	2013	

	читання				
Варзацька Л. О. Шильцова Я. М.	Українська мова (підручник)	4	Навчальна книга- Богдан	2015	
Захарійчук М. Д. Мовчун А. І.	Українська мова (підручник)	4	Грамота	2015	
Вашуленко М. С. Дубовик С. Г. Мельничайко О. І.	Українська мова (підручник)	4	Освіта	2015	
Криган С. Г	Українська мова (підручник)	4	Букрек	2015	
Волкоруб Г. Й.	Українська мова (підручник)	4	Генеца	2015	
Коченгіна М. В. Коваль О. А.	Літературне читання (підручник)	4	Ранок	2015	
Савченко О. Я.	Літературне читання (підручник)	4	Освіта	2015	
Чумарна М. І.	Літературне читання (підручник)	4	Навчальна книга- Богдан	2015	
Зоряна М. І.	Літературне читання (підручник)	4	Грамота	2015	
Барна М. М. Волошенко О. В. Козак О. П.	Літературне читання (підручник)	4	Астон	2015	
Наумчук М. М. Романюк М. З.	Літературне читання (підручник)	4	Астон	2015	
Вашуленко М. С. Вашуленко О. В.	Буквар (підручник)	1	Освіта	2012, 2016	
Вашуленко М. С. Мельничайко О. І. Васильківська Н. А.	Буквар (підручник)	2	Освіта	2013, 2016	
Савченко О. Я.	Літературне читання (підручник)	3	Освіта	2012, 2013, 2016	
Вашуленко М. С. Дубовик С. Г. Мельничайко О. І.	Українська мова (підручник)	4	Освіта	2015. 2016	

**Підручникове забезпечення
початкової школи з навчального предмета «Математика»
(2001–2017)**

Підручники та навчальні посібники					
Автор	Назва (вид)	Клас	Видавництво	Рік видання	Примітка
Богданович М. В.	Математика (підручник)	1	Освіта	2001, 2002, 2003	
Кочина Л. П., Листопад Н. П.	Математика (підручник)	1	Літера	2001, 2002, 2007	
Будна Н. О., Беденко М. В.	Математика (підручник)	1	Навчальна книга - Богдан	2006, 2014	
Скворцова С. О., Онопрієнко О. В.	Математика (підручник)	1	Ранок	2012	
Заїка А. М., Тарнавська С. С.	Математика (підручник)	1	Підручники і посібники	2012	
Будна Н. О., Беденко М. В.	Математика (з додатковими темами) (підручник)	1	Навчальна книга - Богдан	2014	
Прищепа О. Ю.	Письмо цифр (демонстраційні таблиці) (посібник)	1	НВП «Промінь»	1996	
Балютіна К. М.	Альбом завдань з математики (посібник)	1	«Грайлик»	1996	
Кочина Л. П.	Альбом завдань з математики (посібник)	1	УВЦ «Школяр»	1997	
	Каса цифр (посібник)	1	ВАТ «Поліграфсервіс»	1997	
	Каса цифр та матеріалу для лічби (посібник)	1	ВАТ «Київський картонно- паперовий комбінат»	1997	
Гайшут О. Г., Кочина Л. П.	Таблиці з математики для 1 класу (посібник)	1	«А. С. К.»	1999	
	Набір роздаткового матеріалу для лічби (посібник)	1	НВП «Промінь»	2000	
	Набір цифр для набірного полотна(посібник)	1	НВП «Промінь»	2000	
Рожкова Г. В., Ухіна Т. Б.	Дидактичні матеріали з математики (посібник)	1	Мандрівець	2000	
Богданович М. В.	Зошит з математики (посібник)	1	Освіта	2002, 2004, 2005, 2007, 2008	
Головко З. Л. та інші	Зошит з математики, ч.1 Перший десяток (посібник)	1	Навчальна книга – Богдан	2002, 2006	
Будна Н. О., Головко З. Л.	Зошит з математики, ч.2. Задачі. Другий десяток (посібник)	1	Навчальна книга – Богдан	2002, 2006	
Походжай Н. Я., Шост Н. Б.	Картки поточного та тематичного контролю з математики (посібник)	1	Навчальна книга – Богдан	2002, 2006, 2011	
Гайштут О. Г., Кочина Л. П.	Зошит з математики (посібник)	1	ТОВ «КІМО»	2003	

Кочина Л. П.	Тести з математики (посібник)	1	ТОВ «КІМО»	2003, 2004	
Сухарева Л. С.	Перевірні роботи з математики (посібник)	1	Ранок	2004, 2005	
Бабовал Г. І., Рябова С. І.	Математика. Робочий зошит (посібник)	1	Навчальна книга – Богдан	2004, 2010	
Будна Н. О., Головка З. Л.	Збірник задач і тестів з математики (посібник)	1	Навчальна книга – Богдан	2002	
Заїка А. М., Ухіна Т. Б.	Робочий зошит з математики (посібник)	1	Мандрівець	2002, 2003, 2004	
Логачевська С. П.	Вчимося розв'язувати задачі (посібник)	1	Початкова школа	2003, 2010	
Богданович М. В.	Математика (посібник)	1	Махаон	2003	
Ухіна Т. Б., Дівакова І. І.	Зошит для перевірних робіт з математики (посібник)	1	Мандрівець	2004, 2011	
Книш С. М., Кочина Л. П.	Геометричні завдання. Зошит з математики (посібник)	1	Віпол	2004	
Іваниця Г. П., Іваниця В. І.	Зошит з математики № 1, 2. Пригоди математичної точки (посібник)	1	Світ	2004	
Шипшера О. Б.	Математика. Робочий зошит (посібник)	1	Ранок	2004	
Шевчук Л. М.	Зошит з математики (посібник)	1	Торсінг	2005, 2007, 2008	
Онопрієнко О. В.	Зошит з математики (посібник)	1	ТОВ «КІМО»	2005	
Кочина Л. П., Красьова Л. М., Литвиненко Н. І.	Математика. Робочий зошит (посібник)	1	Ранок	2005	
Кочина Л. П., Листопад Н. П.	Зошит з математики (посібник)	1	Літера	2005	
Кучерявенко А. Л.	Цікаво. Вчимося додавати та віднімати (посібник)	1	Майстер-клас	2006	
Онопрієнко О. В., Цимбалару А. Д.	Зошит з математики (посібник)	1	Клас	2006	
Берестова О. В.	Самостійні роботи з математики. Цікаві завдання. Знайди помилки (посібник)	1	Торсінг	2006	
Поканевич І. А.	Зошит з математики (посібник)	1	ЦПА	2006	
Головка З. Л., Походжай Н. Я., Шост Н. Б.	Зошит з математики № 1, № 2. 1 клас» (посібник)	1	Навчальна книга – Богдан	2006	
Володарська М. О., Мірошниченко Н. І.	Зошит з математики «Перші кроки» I, II частини (посібник)	1	ЛЕСА	2007-2010	
Суміна Т. І., Литвиненко О. І.	Зошит з математики (посібник)	1	Генеца	2007	
Будна Н. О., Беденко М. М.	Зошит з математики № 1, 2 (посібник)	1	Навчальна книга – Богдан	2007, 2014	
Петрюк Л. П., Рисована З. Г.	Математика. Прописи. Самостійні роботи (посібник)	1	Країна мрій	2007	

Беженова М. О.	Першокласна математика. Знайомство з цифрами й геометричними фігурами (посібник)	1	Скіф	2008, 2010	
Беженова М. О.	Першокласна математична абетка (посібник)	1	Скіф	2010	
Заїка А. М., Ухіна Т. В.	Робочий зошит з математики (посібник)	1	Мандрівець	2008	
Шандрівська Г. М.	Таблиці з математики (посібник)	1	Астон	2008	
Кочина Л. П.	Тестові завдання з математики. 1 клас (посібник)	1	Генеца	2008	
Богданович М. В., Листопад Н. П.,	Зошит з математики (посібник)	1	СФД-ФО «Сандул В. П.»	2008	
Панова Н. В., Черкасова А. А.	«Веселі клітинки» (зошит для робіт з математики № 1, 2) (посібник)	1	Ранок	2009	
Федієнко В. В., Губернаторова М. П. Селезнєва О. М.	Математика. Робочий зошит (посібник)	1	Школа	2009	
Головко З. Л., Походжай Н. Я., Шост Н. Б.	«Зошит з математики № 1, № 2. 1 клас» (посібник)	1	Навчальна книга – Богдан	2009	
Шостак Л. Ф., Мединська А. Ю.	Логічна мозаїка (посібник)	1	Одеса	2009	
Корчевська О. П.	Зошит для самостійних вправ з математики (посібник)	1	Мандрівець	2009	
Федієнко В. В., Губернаторова М. П. Селезнєва О. М.	Математика до підручника М. Богдановича. Робочий зошит (посібник)	1	ВД «Школа»	2009, 2010, 2014	
Копосов П. Г., Копосова О. Г.	Обчислюємо залюбки. Робочий зошит (посібник)	1	Ранок	2010	
Кутаф'єва Л. К.	Цікава математика (посібник)	1	Медінформ	2010	
Корчевська О. П.	Зошит з математики (посібник)	1	Підручники і посібники	2010, 2015	
Єфімова І. В.	Логічні завдання. Горішки для розуму (посібник)	1	Торсінг	2010	
Сухарева Л. С.	Математичні прописи з калькою (посібник)	1	Ранок	2011	
Ухіна Т. Б., Дівакова І. І.	Математика. Зошит. Контроль та оцінювання навчальних досягнень (посібник)	1	Мандрівець	2011	
Будна Н. О.	Збірник задач і тестових завдань з математики (посібник)	1	Навчальна книга – Богдан	2011, 2014	
Федієнко В. В., Черевко О. М.	Математичні прописи. Зошит-шаблон з навчання правильного письма (посібник)	1	ВД «Школа»	2011	

Шевчук Л. М.	Математика. Зошит до підручника М. Богдановича, ч I, II (посібник)	1	Літера ЛТД	2011	
Беденко Марко	Математика з усмішкою. Робочий зошит «Жабка – мандрівниця» (посібник)	1	Навчальна книга – Богдан	2011, 2014	
Беденко Марко	Математика з усмішкою. Робочий зошит «Картоплина родина» (посібник)	1	Навчальна книга – Богдан	2011, 2014	
Беденко Марко	Математика з усмішкою. Робочий зошит «Клоуни Бім і Бом» (посібник)	1	Навчальна книга – Богдан	2011, 2014	
Беденко Марко	Математика з усмішкою. Робочий зошит «Марійчині задачі» (посібник)	1	Навчальна книга – Богдан	2011, 2014	
Оляницька Л. В., Ріквінд Ф. М.	Зошит з математики №1, №2 (посібник)	1	Освіта	2012	
Лищенко Г. П.	Експрес – контроль. Картки з математики. Частина 1. Частина 2. (посібник)	1	Генеца	2012	
Богданович М. В., Лищенко Г. П.	Зошит з математики. Частина 1. Частина 2. (посібник)	1	Генеца	2012	
Фінько Г. М., Федорук Т. А.	Зошит «Математика. 1 клас» (у 2 частинах) (посібник)	1	Центр методичної літератури	2012, 2014	
Александрова Е. І.	Математика. Зошит для 1 класу (посібник)	1	Видавець ФОП Бурдов П. В.	2012	За системою розвивального навчання Д. Б. Ельковніна – В. В. Давидова
Александрова Е. І.	Математика. Навчальний посібник для 1 класу (посібник)	1	Видавець ФОП Бурдов П. В.	2012	За системою розвивального навчання Д. Б. Ельковніна – В. В. Давидова
Захарова Г. М.	Математика. Зошит-посібник у 4-х частинах (посібник)	1	Розвиваюче навчання	2012	За системою розвивального навчання Д. Б. Ельковніна – В. В. Давидова
Оляницька Л. В.	Математичний тренажер (посібник)	1	Освіта	2013	
Назаренко А. А., Ольховська З. М.	Математика. Робочий зошит (посібник)	1	Ранок	2014	
Цимбалару А. Д., Камінська О. В.	Математика. Робочий зошит (посібник)	1	Ранок	2014	

Скворцова С. О., Онопрієнко В. О.	Математика. Навчальний зошит (у трьох частинах) до підручника «Математика 1 клас» (автори Скворцова С. О., Онопрієнко В. О.) (посібник)	1	Ранок	2014	
Будна Н. О., Шост Н. Б.	Збірник з математики у двох частинах (посібник)	1	Навчальна книга – Богдан	2014	
Федієнко В. В., Губернаторова М. П., Селєзньова О. М.	Робочий зошит. Математика (до підручника Ріквінд Ф. М., Оляницької Л. В.) (посібник)	1	ВД «Школа»	2014	
Заїка А. М.	Зошит з математики у двох частинах (посібник)	1	Підручники і посібники	2014	
Петрюк Л. П., Рисована З. Г.	Математика. Учимося писати і лічити. Робочий зошит у двох частинах (посібник)	1	Гімназія	2014	
Зюзіна З. В.	Розвивальні завдання з математики (посібник)	1	ФОП Сисин О. В.	2014	
Володарська М. О.	Робочий зошит з математики (посібник)	1	ЛЕСА	2014	
Заїка А. М., Тарнавська С. С.	Робочий зошит (до підручника М. В. Богдановича, Г. П. Лишенка) (посібник)	1	Торсінг плюс	2014	
Андрухіна Т. С., Малінкіна В. М.	Математика. Довідник для учнів та батьків (посібник)	1	Гімназія	2014	
Роговська Л. І., Романюк Н. З.	Робочий зошит з математики у двох частинах (посібник)	1	Астон	2014	
Бенцал Н. М.	Зошит з математики у двох частинах (посібник)	1	Навчальна книга – Богдан	2014	
Бабовал Г. І., Рябова С. І., Шост Н. Б.	Математика. Робочі зошити № 1, № 2 (посібник)	1	Навчальна книга – Богдан	2014	
Волкова К. І.	Математичні прописи (посібник)	1	Літера ЛТД	2014	
Скворцова С. О., Онопрієнко В. О.	Математичні прописи (посібник)	1	Ранок	2014	
Скворцова С. О., Онопрієнко В. О.	Математика. Зошит для контролю навчальних досягнень (посібник)	1	Ранок	2014	
Листопад Н. П.	Робочий зошит (до підручника Богдановича М. В., Лишенка Г. П.) (посібник)	1	Літера ЛТД	2014	
Копосов П. Г., Копосова О. Г.	Обчислюємо залюбки. Зошит з математики. Додавання і віднімання в межах 10. Образна ігрова методика (посібник)	1	Копосов П. Г.	2014	
Походжай Н. Я., Шост Н. Б.	Картки для самостійної роботи з математики (посібник)	1	Навчальна книга – Богдан	2014	

Ухіна Т. Б., Дівакова І. І.	Навчально-методичний комплект: Зошит для перевірних робіт з математики; Математика. Методичні рекомендації для роботи з зошитом (посібник)	1	Мандрівець	2014	
Корчевська О. П.	Робочий зошит з математики (посібник)	1	Мандрівець	2014	
Ісаєнко О. В.	Математика. Прописи. 1 клас (посібник)	1	Науково-методичний центр	2014	
Клочко Н. В.	Робочий зошит з друкованою основою з математики (посібник)	1	Науково-методичний центр	2014	
Гнатківська О. М., Хребтова Н. Р.	Математика. Картки для самостійної роботи. 1 клас (посібник)	1	Навчальна книга – Богдан	2015	
Леонова Н. С.	Прописи з математики (посібник)	1	УЛА	2015	
Котвицька Т. Ю.	Математика. 1 клас. Робочий зошит (посібник)	1	Торсінг плюс	2015	
Мельник О. М.	Тестові завдання з математики. 1 клас (посібник)	1	Розумники	2015	
Шевчук Л. М.	Робочий зошит з математики до підручника Ріквінд Ф. М., Оляницької Л. В. 1 клас (посібник)	1	АССА	2015	
Корчевська О. П.	«Математика. Робочий зошит для 1 класу» до підручника «Математика. 1 клас» (авт. Богданович М. В., Лищенко Г. П.) (посібник)	1	Підручники і посібники	2015	
Яцина В. М.	«2000 вправ та завдань. Математика. 1 клас» (посібник)	1	ТОВ «Час майстрів»	2015	
Богданович М. В.	Математика (підручник)	2	Освіта	2001	
Кочина Л. П., Листопад Н. П.	Математика (підручник)	2	Літера	2002, 2008	
Богданович М. В.	Математика (підручник)	2	Освіта	2002	
Будна Н. О., Беденко М. В.	Математика (підручник)	2	Навчальна книга – Богдан	2007, 2010, 2014	
Гайштут О. Г.	Математика (підручник)	2	Генеза	2008	
Скворцова С. О., Онопрієнко В. О.	Математика (підручник)	2	Ранок	2014	
Будна Н. О., Беденко М. В.	Математика (з додатковими темами) (підручник)	2	Навчальна книга - Богдан	2015	
Заїка А. М., Тарнавська С. С.	Математика (підручник)	2	Підручники і посібники	2015	
Богданович М. В.	Уроки математики в 2 класі (посібник)	2	Освіта	2003, 2004	
Логачевська С. П.	Вчимося розв'язувати задачі (посібник)	2	Початкова школа	2003, 2011	
Кочина Л. П.	Зошит з математики (посібник)	2	ТОВ «КІМО»	2003	

Будна Н. О., Вацик Г. В.	Збірник задач і тестів з математики (посібник)	2	Навчальна книга – Богдан	2003, 2008	
Сухарева Л. С.	Самостійні роботи з математики (посібник)	2	Ранок	2004, 2005	
Рожкова Г. В., Ухіна Т. Б.	Дидактичні матеріали з математики (посібник)	2	Мандрівець	2000	
Заїка А. М., Ухіна Т. Б.	Робочий зошит з математики (посібник)	2	Мандрівець	2002, 2003, 2004	
Ухіна Т. Б., Дівакова І. І.	Зошит для перевірних робіт з математики (посібник)	2	Мандрівець	2004	
Шишера О. Б.	Математика. Робочий зошит	2	Ранок	2004	
Кочина Л. П.	Зошит з математики (посібник)	2	Літера	2005	
Кочина Л. П., Карасьова Л. М., Литвиненко Н. І.	Математика. Робочий зошит (посібник)	2	Ранок	2005	
Берестова О. В.	Самостійні роботи з математики. Цікаві завдання. Знайди помилки (посібник)	2	Торсінг	2006	
Назарінська Л. І., Малінкіна В. М.	Зошит для контрольних робіт (посібник)	2	Факт	2006	
Котвицька Т. Ю.	Зошит для контролю знань з математики (посібник)	2	Торсінг	2006	
Талько Л. М.	Зошит з математики (посібник)	2	ЦПА	2006	
Марченко І. С.	Смостійні роботи з математики. Цікаві завдання. Знайди помилки (посібник)	2	Торсінг	2006	
Шевчук Л. М.	Зошит з математики (посібник)	2	Торсінг	2008	
Богданович М. В., Шпакова В. С.,	Зошит з математики (посібник)	2	СФД-ФО «Сандул В. П.»	2008	
Ухіна Т. Б., Дівакова І. І.	Зошит з математики для контролю навчальних досягнень (посібник)	2	Мандрівець	2008, 2012	
Ісаєнко О. В., Супрун А. І.	Математика. Тестові завдання (посібник)	2	Країна мрій	2008	
Будна Н. О., Беденко М. В.	Зошит з математики. 2 клас (№ 1, 2) (посібник)	2	Навчальна книга – Богдан	2008, 2010	
Назаренко А. А., Ольховська З. М.	Математика. Робочий зошит (посібник)	2	Ранок	2008, 2009, 2012	
Назаренко А. А., Склярєнко І. О.	Математика. Робочий зошит (посібник)	2	Ранок	2008, 2009	
Федієнко В. В., Губернаторова М П., Селезньова О. М.	Математика. Робочий зошит (посібник)	2	Школа	2009	
Кочина Л. П.	Тестові завдання з математики (посібник)	2	Гене́за	2008	
Шандрівська Г. М.	Зошит для контрольних робіт з математики (посібник)	2	Навчальна книга – Богдан	2009, 2012	
Корчевська О. П.	Зошит для самостійних вправ з математики (посібник)	2	Мандрівець	2009	

Чекіна О. Ю.	Зошит для домашніх завдань. Математика (посібник)	2	Основа	2009	
Шостак Л. Ф., Мединська А. Ю.	Логічна мозаїка (посібник)	2	Одеса	2009	
Федієнко В. В., Губернаторова М. П. Селезньова О. М.	Математика до підручника М. Богдановича. Робочий зошит (посібник)	2	ВД «Школа»	2009, 2010, 2012	
Кутаф'єва Л. К.	Цікава математика (посібник)	2	Медінформ	2010, 2011	
Можар В. А., Стецюк Н. М.	Математика. Зошит. Завдання для перевірки навчальних досягнень (посібник)	2	Літера ЛТД	2010	
Зюзіна З. В.	Розвивальні завдання з математики (посібник)	2	Абетка	2010, 2012	
Шевчук Л. М.	Математика. Зошит до підручника М. Богдановича, ч I, II (посібник)	2	Літера ЛТД	2011	
Будна Н. О.	Збірник задач і тестових завдань з математики (посібник)	2	Навчальна книга – Богдан	2011, 2012	
Походжай Н. Я., Шост Н. Б.	Картки поточного та тематичного контролю з математики (посібник)	2	Навчальна книга – Богдан	2011, 2012	
Беденко Марко	Математика з усмішкою. Робочий зошит «Задачі про динозавриків» (посібник)	2	Навчальна книга – Богдан	2011	
Беденко Марко	Математика з усмішкою. Робочий зошит «Лісова школа» (посібник)	2	Навчальна книга – Богдан	2011	
Беденко Марко	Математика з усмішкою. Робочий зошит «Пригоди шелестунчика» (посібник)	2	Навчальна книга – Богдан	2011	
Беденко Марко	Математика з усмішкою. Робочий зошит «Мавпочка Чіта» (посібник)	2	Навчальна книга – Богдан	2011	
Беденко Марко	Математика з усмішкою. Робочий зошит «Казкові задачі» (посібник)	2	Навчальна книга – Богдан	2011	
Сухарева Л. С.	Математика. Геометричні завдання (посібник)	2	Ранок	2011	
Сухарева Л. С.	Вимірюю та обчислюю: експрес-контроль з математики (посібник)	2	Ранок	2011	
Митник О. Я., Буряк Г. М., Швець С. М.	Математика. Завдання з логічним навантаженням (посібник)	2	Мандрівець	2012	
Фінько Г. М., Волошина Г. П.	Диактичні матеріали з математики (посібник)	2	Абетка	2012	
Оляницька Л. В., Ріквінд Ф. М.	Робочий зошит з математики №1, №2 (посібник)	2	Освіта	2012	

Оляницька Л. В.	Зошит для контролю навчальних досягнень з математики (посібник)	2	Освіта	2012	
Оляницька Л. В.	Математичний тренажер (у 2 частинах) (посібник)	2	Освіта	2013	
Богданович М. В., Лищенко Г. П.	Зошит з математики (посібник)	2	Генеза	2013	
Кондратюк О. М., Жукова С. О.	Тестові завдання з математики (посібник)	2	Генеза	2013	
Лищенко Г. П.	Експрес – контроль. Картки з математики. Частина 1. Частина 2. (посібник)	2	Генеза	2013	
Скворцова С. О., Онопрієнко В. О.	Математика. Навчальний зошит у чотирьох частинах (посібник)	2	Ранок	2014	
Листопад Н. П.	Робочий зошит (до підручника Богдановича М. В., Лищенко Г. П.) (посібник)	2	Літера ЛТД	2014	
Скворцова С. О., Онопрієнко В. О.	Математика. Зошит для контролю навчальних досягнень (посібник)	2	Ранок	2014	
Шандрівська Г. М.	Математика. Контрольні роботи (до підручника Богдановича М. В., Лищенко Г. П.) (посібник)	2	Підручники і посібники	2014	
Берестова О. В.	Математика. Обчисли вирази. Цікаві завдання. (посібник)	2	Торсінг плюс	2014	
Шандрівська Г. М.	Математика. Контрольні роботи (до підручника Рівкінд Ф. М., Оляницької Л. В.) (посібник)	2	Підручники і посібники	2014	
Цимбалару А. Д., Камінська О. В.	Математика. Робочий зошит (посібник)	2	Ранок	2014	
Будна Н. О.	Математика. Зошит для контрольних робіт (посібник)	2	Навчальна книга – Богдан	2014	
Ухіна Т. Б., Дівакова І. І.	Навчально-методичний комплект: Зошит для перевірних робіт з математики; Математика. Методичні рекомендації для роботи з зошитом (посібник)	2	Мандрівець	2014	
Максимова Л. В.	Математика. Експрес-контроль (посібник)	2	Ранок	2014	
Брудко Н. П., Сліпець О. Б., Фучила О. П.	Математика. Зошит для контрольних робіт. 2 клас (посібник)	2	Навчальна книга – Богдан	2014	
Яцина В. М.	«2000 вправ та завдань. Математика. 2 клас» (посібник)	2	ТОВ «Час майстрів»	2015	

Корчевська О. П., Гнатківська О. М., Хребтова Н. Р.	«Математика. Робочий зошит для 2 класу» до підручника «Математика. 2 клас» (авт. Богданович М. В., Лищенко Г. П.) (посібник)	2	Підручники і посібники	2015	
Шевчук Л. М.	Робочий зошит з математики до підручника Ріквінд Ф. М., Оляницької Л. В. 2 клас (посібник)	2	АССА	2015	
Корчевська О. П.	«Математика. Робочий зошит для 2 класу» до підручника «Математика. 2 клас» (авт. Ріквінд Ф. М., Оляницька Л. В.) (посібник)	2	Підручники і посібники	2015	
Корчевська О. П.	Робочий зошит з математики (посібник)	2	Мандрівець	2015	
Брудко Н. П., Сліпець О. Б., Фучила О. П.	Математика. Робочий зошит. Частина І. Частина ІІ. 2 клас (посібник)	2	Навчальна книга – Богдан	2015	
Корчевська О. П.	Зошит для контрольних та самостійних робіт з математики за підручником Ріквінд Ф. М., Оляницька Л. В. (посібник)	2	Астон	2015	
Гісь О. М., Філяк І. В.	Робочі зошити «Математика. 1 клас» (посібник)	2	Інститут сучасного підручника	2015	
Корчевська О. П.	Зошит для контрольних та самостійних робіт з математики за підручником Богданович М. В., Лищенко Г. П. (посібник)	2	Астон	2015	
Котвицька Т. Ю.	Математика. Експрес-контроль. 2 клас. Картки для поточного контролю (посібник)	2	Весна	2015	
Листопад Н. П.	Перевірка предметних компетентностей. Математика (посібник)	2	ТОВ «Видавництво «Перевесло»»	2015	
Богданович М. В.	Математика (підручник)	3	Освіта	2003, 2006	
Кочина Л. П., Листопад Н. П.	Математика (підручник)	3	Літера	2003	
Будна Н. О., Беденко М. В.	Математика (підручник)	3	Навчальна книга – Богдан	2008, 2011, 2014	
Богданович М. В., Лищенко Г. П.	Математика (підручник)	3	Генеца	2013	
Ріквінд Ф. М., Оляницька Л. В.	Математика (підручник)	3	Освіта	2013	
Кочина Л. П.	Тести з математики (посібник)	3	ТОВ «КІМО»	2003	
Логачевська С. П.	Вчимося розв'язувати задачі (посібник)	3	Початкова школа	2003	

Сухарева Л. С.	Самостійні роботи з математики (посібник)	3	Ранок	2004, 2005	
Шишера О. Б.	Математика. Робочий зошит (посібник)	3	Ранок	2004	
Кочина Л. П.	Зошит з математики (посібник)	3	Літера	2005	
Кочина Л. П., Карасьова Л. М., Литвиненко Н. І.	Математика. Робочий зошит (посібник)	3	Ранок	2005	
Богданович М. В., Лищенко Г. П.	Зошит з математики (посібник)	3	Освіта	2003, 2004	
Ухіна Т. Б., Дівакова І. І.	Зошит для перевірних робіт з математики (посібник)	3	Мандрівець	2004	
Марченко І. С.	Смостійні роботи з математики. Цікаві завдання. Знайди помилки (посібник)	3	Торсінг	2006	
Талько Л. М.	Зошит з математики (посібник)	3	ЦПА	2006	
Котвицька Т. Ю.	Зошит для контролю знань з математики (посібник)	3	Торсінг	2006	
Назарінська Л. І., Малінкіна В. М.	Зошит для контрольних робіт (посібник)	3	Факт	2006	
Митник О. Я.	Творча математика (посібник)	3	Початкова школа	2007	
Богданович М. В., Листопад Н. П.,	Зошит з математики (посібник)	3	СФД-ФО «Сандул В. П.»	2008	
Ухіна Т. Б., Дівакова І. І.	Зошит з математики для контролю навчальних досягнень (посібник)	3	Мандрівець	2008, 2011, 2012	
Кочина Л. П.	Тестові завдання з математики (посібник)	3	Генеza	2008	
Ісаєнко О. В., Супрун А. І.	Математика. Тестові завдання (посібник)	3	Країна мрій	2008, 2009	
Назаренко А. А.	Математика. Робочий зошит (посібник)	3	Ранок	2008, 2009, 2012	
Шандрівська Г. М.	Зошит для контрольних робіт з математики (посібник)	3	Навчальна книга – Богдан	2009, 2012	
Федієнко В. В., Губернаторова М. П., Селєзньова О. М.	Математика. Робочий зошит (посібник)	3	Школа	2009	
Корчевська О. П.	Зошит для самостійних вправ з математики (посібник)	3	Мандрівець	2009, 2011	
Чекіна О. Ю.	Зошит для домашніх завдань. Математика (посібник)	3	Основа	2009	
Шостак Л. Ф., Мединська А. Ю.	Логічна мозаїка (посібник)	3	Одеса	2009	
Можар В. А., Стецюк Н. М.	Математика. Зошит. Завдання для перевірки навчальних досягнень (посібник)	3	Літера ЛТД	2010	
Сухарева Л. С.	Вимірюю та обчислюю: експрес-контроль з математики (посібник)	3	Ранок	2010	

Шевчук Л. М.	Математика. Зошит до підручника М. Богдановича, ч I, II (посібник)	3	Літера ЛТД	2011	
Котвицька Т. Ю.	Контрольні роботи. Математика (посібник)	3	Весна	2011, 2012	
Будна Н. О.	Збірник задач і тестових завдань з математики (посібник)	3	Навчальна книга – Богдан	2011	
Походжай Н. Я., Шост Н. Б.	Картки поточного та тематичного контролю з математики (посібник)	3	Навчальна книга – Богдан	2011, 2015	
Беденко Марко	Математика з усмішкою. Робочий зошит «Диво-дерево» (посібник)	3	Навчальна книга – Богдан	2011	
Беденко Марко	Математика з усмішкою. Робочий зошит «Школа джунглів» (посібник)	3	Навчальна книга – Богдан	2011	
Беденко Марко	Математика з усмішкою. Робочий зошит «Купець: Іван Підкова» (посібник)	3	Навчальна книга – Богдан	2011	
Беденко Марко	Математика з усмішкою. Робочий зошит «Малюк та Робік» (посібник)	3	Навчальна книга – Богдан	2011	
Беденко Марко	Математика з усмішкою. Робочий зошит «Детектив Хват» (посібник)	3	Навчальна книга – Богдан	2011	
Рябова С. І.	Збірник задач і тестових завдань із математики (посібник)	3	Навчальна книга – Богдан	2011	
Сухарева Л. С.	Математика. Геометричні завдання (посібник)	3	Ранок	2011	
Фінько Г. М., Волошина Г. П.	Диактичні матеріали з математики (посібник)	3	Абетка	2012	
Федієнко В. В., Губернаторова М. П., Селезньова О. М.	Математика до підручника М. Богдановича. Робочий зошит (посібник)	3	Школа	2012	
Захарова Г. М.	Математика. Зошит-посібник у 4-х частинах (посібник)	3	Розвиваюче навчання	2012	За системою розвивального навчання Д. Б. Ельконіна – В. В. Давидова
Митник О. Я., Буряк Г. М., Швец С. М.	Математика. Завдання з логічним навантаженням (посібник)	3	Мандрівець	2013	
Ухіна Т. Б., Дівакова І. І.	Навчально-методичний комплект: Зошит для перевірних робіт з математики; Математика. Методичні рекомендації для роботи з зошитом (посібник)	3	Мандрівець	2014	
Максимова Л. В.	Математика. Відривні картки (посібник)	3	Ранок	2014	
Цимбалару А. Д., Камінська О. В.	Математика. Робочий зошиту двох частинах (посібник)	3	Ранок	2014	

Оляницька Л. В.	Робочий зошит з математики (посібник)	3	Освіта	2014	
Оляницька Л. В.	Зошит для контролю навчальних досягнень з математики (посібник)	3	Освіта	2014	
Скворцова С. О., Онопрієнко В. О.	Математика. Навчальний зошит у чотирьох частинах (посібник)	3	Ранок	2014	
Оляницька Л. В.	Математичний тренажер (посібник)	3	Освіта	2014	
Прима Н. І.	Тестові завдання з математики (посібник)	3	Генеza	2014	
Лишенко Г. П.	Зошит з математики (посібник)	3	Генеza	2014	
Лишенко Г. П.	Експрес – контроль. Картки з математики. Частина 1. Частина 2. (посібник)	3	Генеza	2014	
Листопад Н. П.	Перевірка предметних компетентностей. Математика (посібник)	3	ТОВ «Видавництво «Перевесло»»	2015	
Корчевська О. П.	Зошит для контрольних та самостійних робіт з математики за підручником Богданович М. В., Лишенко Г. П. (посібник)	3	Астон	2015	
Котвицька Т. Ю.	Математика. Експрес-контроль. 3 клас. Картки для поточного контролю (посібник)	3	Весна	2015	
Корчевська О. П.	Зошит для контрольних та самостійних робіт з математики за підручником Ріквінд Ф. М., Оляницька Л. В. (посібник)	3	Астон	2015	
Корчевська О. П.	Робочий зошит з математики (посібник)	3	Мандрівець	2015	
Будна Н. О.	Математика. Зошит для контрольних робіт (посібник)	3	Навчальна книга – Богдан	2015	
Заїка А. М.	Математика. Робочий зошит для 3 класу (до підручника М. В. Богдановича, Г. П. Лишенка «Математика. 3 клас») (посібник)	3	Підручники і посібники	2015	
Бобровська С. В., Доценко Ю. В., Федієнко В. В.	Робочий зошит. «Математика. 3 клас» (авт. М. В. Богданович, Г. П. Лишенко «Математика. 3 клас») (посібник)	3	Школа	2015	
Бобровська С. В., Доценко Ю. В., Федієнко В. В.	Робочий зошит. «Математика. 3 клас» (авт. Ріквінд Ф. М., Оляницька Л. В. «Математика. 3 клас») (посібник)	3	Школа	2015	

Корчевська О. П.	Зошит для контрольних та самостійних робіт з математики за підручником Богданович М. В., Лищенко Г. П. (посібник)	3	Астон	2015	
Листопад Н. П.	Математика. 3 клас. Зошит до підручника Богдановича М. В., Лищенко Г. П. «Математика. 3 клас» (посібник)	3	Літера ЛТД	2015	
Шевчук Л. М.	Робочий зошит з математики до підручника Ріквінд Ф. М., Оляницької Л. В. 3 клас (посібник)	3	АССА	2015	
Яцина В. М.	«2000 вправ та завдань. Математика. 3 клас» (посібник)	3	ТОВ «Час майстрів»	2015	
Зюзіна З. В.	Розвивальні завдання з математики (посібник)	3	Абетка	2015	
Богданович М. В.	Математика (підручник)	4 (3)	Освіта	1997, 1998, 2001, 2002	
Кочина Л. П., Листопад Н. П.	Математика (підручник)	4	Літера	2004	
Богданович М. В.	Математика (підручник)	4	Освіта	2004, 2005, 2008	
Будна Н. О., Беденко М. В.	Математика (підручник)	4	Навчальна книга – Богдан	2009, 2011, 2015	
Богданович М. В., Лищенко Г. П.	Математика (підручник)	4	Генеза	2015	
Оляницька Л. В.	Математика (підручник)	4	Освіта	2015	
Листопад Н. П.	Математика (підручник)	4	Літера ЛТД	2015	
Скворцова С. О., Онопрієнко О. В.	Математика (підручник)	4	Ранок	2015	
Шостак Л. Ф.	Математика (підручник)	4	Грамота	2015	
Заїка А. М., Тарнавська С. С.	Математика (підручник)	4	Підручники і посібники	2015	
Мацько Н. Д., Ситник Д. В., Гривко А. В.	Математика (підручник)	4	Альфа М	2015	
Богданович М. В.	Математичний посібник (посібник)	4	Освіта	2003	
Сухарева Л. С.	Самостійні роботи з математики (посібник)	4	Ранок	2004, 2005	
Ухіна Т. Б., Дівакова І. І.	Зошит для перевірних робіт з математики (посібник)	4	Мандрівець	2004	
Книш С. М., Кочина Л. П.	Геометричні завдання. Зошит з математики (посібник)	4	Фенікс	2004	
Шишера О. Б.	Математика. Робочий зошит (посібник)	4	Ранок	2004	
Кочина Л. П.	Тести з математики (посібник)	4	ТОВ «КІМО»	2005	

Кочина Л. П., Карасьова Л. М., Литвиненко Н. І.	Математика. Робочий зошит (посібник)	4	Ранок	2005	
Богданович М. В.	Зошит з математики (посібник)	4	Освіта	2005	
Назарінська Л. І., Малінкіна В. М.	Зошит для контрольних робіт (посібник)	4	Факт	2006	
Марченко І. С.	Смостійні роботи з математики. Цікаві завдання. Знайди помилки (посібник)	4	Торсінг	2006	
Талько Л. М.	Зошит з математики (посібник)	4	ЦПА	2006	
Котвицька Т. Ю.	Зошит для контролю знань з математики (посібник)	4	Торсінг	2006	
Богданович М. В.	Математичний помічник (посібник)	4	Освіта	2006	
Талько Л. М.	Зошит з математики (посібник)	4	ЦПА	2006	
Бондаренко О. Т., Ліченко В. М.	Тематичне оцінювання з математики в 4 класі (посібник)	4	Освіта	2006, 2007	
Богданович М. В., Листопад Н. П., Шпакова В. С., Литвиненко Л. І.	Зошит з математики (посібник)	4	СФД-ФО «Сандул В. П.»	2008	
Ухіна Т. Б., Дівакова І. І.	Зошит з математики для контролю навчальних досягнень (посібник)	4	Мандрівець	2008, 2011, 2012	
Ісаєнко О. В., Супрун А. І.	Математика. Тестові завдання (посібник)	4	Країна мрій	2008	
Кочина Л. П.	Тестові завдання з математики (посібник)	4	Генеza	2008	
Ісаєнко О. В., Супрун А. І.	Математика. Тестові завдання (посібник)	4	Країна мрій	2008, 2009	
Федієнко В. В., Губернаторова М. П., Селезньова О. М.	Математика. Робочий зошит (посібник)	4	Школа	2009	
Назаренко А. А.	Математика. Робочий зошит (посібник)	4	Ранок	2008, 2009, 2012	
Барна М. М., Онопрієнко О. В., Пархоменко Н. Є.	Державна підсумкова атестація. Підсумкові контрольні роботи з математики (українською та російською мовами) (посібник)	4	Генеza	2009, 2010	
Шандрівська Г. М.	Зошит для контрольних робіт з математики (посібник)	4	Навчальна книга – Богдан	2009, 2012	
Корчевська О. П.	Зошит для самостійних вправ з математики (посібник)	4	Мандрівець	2009	
Чекіна О. Ю.	Зошит для домашніх завдань. Математика (посібник)	4	Основа	2009	
Шостак Л. Ф., Мединська А. Ю.	Логічна мозаїка (посібник)	4	Одеса	2009	

Заїка А. М.,	Підготовка до Державної підсумкової атестації (посібник)	4	Торсінг	2010	
Берестова О. В.	Контрольні роботи. Математика (підготовка до ДПА) (посібник)	4	Генеза	2010	
Черкесова А. А., Панова Н. В.	Державна підсумкова атестація. Підсумкові контрольні роботи з математики (посібник)	4	Ранок	2010	
Листопад В. В., Листопад Н. П., Прима Н. І.	Довідник молодшого школяра. Математика (посібник)	4	Літера ЛТД	2010	
Сухарева Л. С.	Вимірюю та обчислюю: експрес-контроль з математики (посібник)	4	Ранок	2010	
Митник О. Я.	Творча математика (посібник)	4	Початкова школа	2010	
Шевчук Л. М.	Математика. Зошит до підручника М. Богдановича, ч I, II (посібник)	4	Літера ЛТД	2011	
Будна Н. О.	Збірник задач і тестових завдань з математики (посібник)	4	Навчальна книга – Богдан	2011	
Походжай Н. Я., Шост Н. Б.	Картки поточного та тематичного контролю з математики (посібник)	4	Навчальна книга – Богдан	2011, 2012, 2015	
Беденко Марко	Математика з усмішкою. Робочий зошит «Заможний хом'як» (посібник)	4	Навчальна книга – Богдан	2011	
Беденко Марко	Математика з усмішкою. Робочий зошит «Позичайло Джафар» (посібник)	4	Навчальна книга – Богдан	2011	
Беденко Марко	Математика з усмішкою. Робочий зошит «Агент 007» (посібник)	4	Навчальна книга – Богдан	2011	
Сухарева Л. С.	Математика. Геометричні завдання (посібник)	4	Ранок	2011	
Фінько Г. М., Волошина Г. П.	Диактичні матеріали з математики (посібник)	4	Абетка	2012	
Федієнко В. В., Губернаторова М П., Селезньова О. М.	Математика до підручника М. Богдановича. Робочий зошит (посібник)	4	Школа	2012	
Берестова О. В.	Контрольні роботи. Математика (посібник)	4	Весна	2012	
Захарова Г. М.	Математика. Зошит-посібник у 4-х частинах (посібник)	4	Розвиваюче навчання	2012	За системою розвивального навчання Д. Б. Ельконіна – В. В. Давидова
Бобровська С. В., Доценко Ю. В.	Збірник задач і завдань з математики (посібник)	4	Школа	2014	

Корчевська О. П., Гнатківська О. М., Хребтова Н. Р.	«Математика. Робочий зошит для 4 класу» до підручника «Математика. 4 клас» (авт. Богданович М. В., Лищенко Г. П.) (посібник)	4	Підручники і посібники	2015	
Будна Н. О., Беденко М. В.	Математика. Робочий зошит. 4 клас. Ч 1, 2 (посібник)	4	Навчальна книга – Богдан	2009, 2011, 2015	
Назаренко А. А.	Математика. Робочий зошит до підручника М. В. Богдановича, Г. П. Лищенко (посібник)	4	Ранок	2008, 2009, 2012	
Листопад Н. П.	Математика. 4 клас. Зошит до підручника Богдановича М. В., Лищенко Г. П. «Математика. 4 клас» (посібник)	4	Літера ЛТД	2015	
Листопад Н. П.	Математика. 4 клас. Зошит до підручника Листопад Н. П. «Математика. 4 клас» (посібник)	4	Літера ЛТД	2015	
Максимова Л. В.	Математика. Відривні картки (посібник)	4	Ранок	2015	
Скворцова С. О., Онопрієнко В. О.	Математика. Зошит для контролю навчальних досягнень (посібник)	4	Ранок	2015	
Скворцова С. О., Онопрієнко В. О.	Математика. Робочий зошит у 2 частинах (посібник)	4	Ранок	2015	
Оляницька Л. В.	Математичний тренажер (посібник)	4	Освіта	2015	
Оляницька Л. В.	Робочий зошит з математики для учнів 4 класу (посібник)	4	Освіта	2015	
Оляницька Л. В.	Зошит для контролю навчальних досягнень з математики (посібник)	4	Освіта	2015	
Панова Н. В., Черкасова А. А.	Збірник орієнтовних завдань для укладання контрольних робіт з математики за курс початкової школи (посібник)	4	Ранок	2015	
Скворцова С. О., Онопрієнко В. О.	Математика. Навчальний зошит у трьох частинах (посібник)	4	Ранок	2015	
Корчевська О. П., Гнатківська О. М., Хребтова Н. Р.	Збірник орієнтовних завдань для укладання контрольних робіт з математики за курс початкової школи (посібник)	4	Підручники і посібники	2015	
Прима Н. І.	Зошит для контрольних робіт з математики. 4 клас (посібник)	4	Гене́за	2015	

Лищенко Г. П.	Експрес – контроль. Картки з математики. Навчальний посібник для 4 класу (посібник)	4	Генеца	2015	
Лищенко Г. П.	Зошит з математики (посібник)	4	Генеца	2015	
Чорненька І. М.	Математика. Зошит для контрольних робіт (посібник)	4	Навчальна книга – Богдан	2015	
Будна Н. О.	Математика. Робочий зошит. 4 клас (посібник)	4	Навчальна книга – Богдан	2015	
Шевчук Л. М.	Робочий зошит з математики до підручника М. В. Богдановича, Г. П. Лищенко. 4 клас (посібник)	4	АССА	2015	
Ухіна Т. Б., Дівакова І. І., Гайдук І. В.	Навчально-методичний комплект: Зошит для перевірних робіт з математики; Математика. Методичні рекомендації для роботи з зошитом (посібник)	4	Мандрівець	2015	
Листопад Н. П.	Перевірка предметних компетентностей. Математика (посібник)	4	ТОВ «Видавництво «Перевесло»»	2015	
	Арифметика для дорослих (посібник)	1-3	Марко Поло	1997	
	Циферблат годинниковий демонстраційний (посібник)	1-4	НВП «Промінь»	1997	
	Математичне лото (посібник)	1-4	Марко Поло	1997	
	Десяточка (посібник)	1-3	Марко Поло	1998	
	Геометричні пригоди (посібник)	1-4	Марко Поло	1998	
	Пастка (посібник)	1-3	Марко Поло	1999	
	Конструктор «Фантазія» (посібник)	1-2	Центр соціально- трудової реабілітації інвалідів, м. Житомир	1999	
	Набір паличок (універсальний)	1-2	Центр соціально- трудової реабілітації інвалідів, м. Житомир	1999	
	Цифровий тир (посібник)	1-2	Центр соціально- трудової реабілітації інвалідів, м. Житомир	1999	
	Лабіринт (посібник)	1-4	Марко Поло	1999	
Балютіна К. М., Горобієвська В. М.	Математична мозаїка (посібник)	1-4	СМП «Мандрівець»	1999	
	Набірне полотно для початкової школи	1-4	НВП «Промінь»	2000	

	Набірне полотно «Складальна каса»	1-4	ТОВ «МКАУ»	2000	
Будна Н. О., Козуб О. В.	«Чарівна скринька школяра» Перекидні картки (посібник)	1-4	Навчальна книга - Богдан	2006	
Корчевська О. П.	Математика. Контрольні та самостійні роботи (посібник)		Підручники і посібники	2010	
Єфімова І. В.	Логічні завдання. Горішки для розуму (посібник)	2, 3, 4	Торсінг	2010	
Баєва Т. Ф.	Дізнайся, відгадай, обчисли (посібник)		Абетка	2010	
Курганов С. Ю.	Математика в таблицях та схемах для учнів початкових класів (посібник)	1-4	Торсінг	2010, 2012	
Ісаєнко О. В., Супрун А. І.	Математика. Готуємось до державної підсумкової атестації (посібник)		Країна мрій	2010	
Литвиненко Н. І., Карасьова Л. М.	Геометрична океанія (посібник)	3-4	Абетка	2012	
Кочина Л. П., Литвиненко Н. І.	Математична скарбничка. Довідник для учнів 1-4 класів (посібник)	1-4	Абетка	2012	
Левченко Т. Г.	Математика. Таблиці та схеми для початкової школи (посібник)	1-4	Ранок	2014	
Іванова Г. Ж.	Вивчаю таблицю множення із задоволенням (посібник)	1-4	Основа	2014	
Чепурний Г. А.	Числа та їх таємниці (посібник)	1-4	ГО «Асоціація розвитку творчої особистості «Варто»»	2014	

**Підручникове забезпечення
початкової школи з навчального предмета «Природознавство»
(2001–2017)**

Підручники та навчальні посібники					
Автор	Назва (вид)	Клас	Видавництво	Рік видання	Примітка
Грущинська І. В.	Природознавство (підручник)	1	ВД «Освіта»	2012	
Гільберг Т. Г. Сак Т. В.	Природознавство (посібник)	1	Генеца	2012	
Грущинська І. В.	Природознавство (підручник)	2	ВД «Освіта»	2012	
Гільберг Т. Г. Сак Т. В.	Природознавство (підручник)	2	Генеца	2012	
Грущинська І. В.	Природознавство (підручник)	3	ВД «Освіта»	2012	
Гільберг Т. Г., Сак Т.В.	Природознавство (підручник)	3	Генеца	2012	
Грущинська І.В	Зошит друга природи (посібник)	1	ВД «Освіта»	2012	Додаткова
Андрусенко І.В.	«Природознавство. 1 клас» (посібник)	1	Грамота	2014	Додаткова
Назаренко А.А., Діптан Н. В.	«Природознавство 1 клас» (посібник)	1	Ранок	2014	Додаткова
Грущинська І.В., Колесник М.О.	Альбом «Дітям про птахів України» (посібник)	1-4	МАК Медіа Прінт	2014	Додаткова
Діптан Н. В.	Природознавство. Робочий зошит. До підручника І.В. Грущинської «Природознавство. 3 клас» (підручник)	3	Ранок	2015	Додаткова
Мечник Л.А., Жаркова І.І.	Природознавство. Робочий зошит. До підручника І.В. Грущинської «Природознавство. 3 клас» (підручник)	3	Астон	2015	Додаткова
С. Бобровська, Ю. Доценко, В. Федієнко	Природознавство. Робочий зошит. До посібника І.В. Грущинської «Природознавство. 3 клас» (посібник)	3	Школа	2015	Додаткова
С. Бобровська, Ю. Доценко, В. Федієнко	Природознавство. Робочий зошит. До посібника Т.Г. Гільберт, Т. В. Сак «Природознавство. 3 клас» (посібник)	3	Школа	2015	Додаткова
Жук М.Г., Маркова І.Ф., Черненко С.О.	Природознавство. Робочий зошит (посібник)	3	Грамота	2015	Додаткова
Назаренко А.А.	Природознавство. Відривні картки (посібник)	4	Ранок	2015	Додаткова

Волкова А.Д.	Перевірка предметних компетентностей. Природознавство. 4 клас. Збірник завдань для оцінювання навчальних досягнень учнів (посібник)	4	Перевесло	2015	Додаткова
Грущинська І.В.	Зошит для тематичного оцінювання навчальних досягнень учнів із природознавства (підручник)	4	Освіта	2015	Додаткова
Діптан Н.В.	Природознавство. Робочий зошит (підручник)	2,3,4	Ранок	2015	Додаткова
Мальцева Л.В.	Природознавство. Робочий зошит	4	ВД «Весна»	2015	Додаткова
Мальцева Л.В., Хитра З. М.	Природознавство. Робочий зошит	4	ВД «Весна»	2015	Додаткова
Довгань А.І., Дишлева І. М.	Природознавство. Робочий зошит	4	Літера ЛТД	2015	Додаткова
Жаркова І.І., Мечник Л.А.	Природознавство. Робочий зошит. До підручника І.В. Грущинської «Природознавство 4 клас»	4	Підручники і посібники	2015	Додаткова
Жаркова І.І., Мечник Л.А.	Природознавство. Робочий зошит. До підручника Т.Г. Гільберт, Т.В. Сак «Природознавство (2 клас) 4 клас»	2,4	Підручники і посібники	(2014) 2015	Додаткова
Жаркова І.І., Мечник Л.А.	Природознавство. Робочий зошит. До підручника І.І. Жаркова, Л.А. Мечник «Природознавство 4 клас»	4	Підручники і посібники	2015	Додаткова
	Атлас «Природознавство»	3-4	ПрАТ «Інститут передових технологій»	2012	Додаткова
Жаркова І.І., Мечник Л.А.	Природознавство. Робочий зошит (до підручника Грущинської І.В.)	3	Підручники і посібники	2014	Додаткова
Жаркова І.І., Мечник Л.А.	Природознавство. Робочий зошит (до підручника Гільберт Т.Г., Сак Т.В.)	3	Підручники і посібники	2014	Додаткова
Будна Н.О., Гладюк Т.В., Гладюк М.М.	Природознавство. Тестові завдання. До підручника І.В. Грущинської «Природознавство 3 клас»	3	Навчальна книга - Богдан	2014	Додаткова
Будна Н.О., Гладюк Т.В., Гладюк М.М.	Природознавство. Тестові завдання. До підручника Гільберт Т.Г., Сак Т.В. «Природознавство 3 клас»	3	Навчальна книга - Богдан	2014	Додаткова

Будна Н.О., Гладюк Т.В., Гладюк М. М.	Природознавство. Зошит. До підручника І.В. Грущинської «Природознавство 3 клас»	3	Навчальна книга - Богдан	2014	Додаткова
Будна Н.О., Гладюк Т.В., Гладюк М.М.	Природознавство. Зошит для контрольних робіт. До підручника Гільберг Т.Г., Сак Т.В. «Природознавство 3 клас»	3	Навчальна книга - Богдан	2014	Додаткова
Гладюк Т.В., Гладюк М.М., Будна Н.О.	Природознавство. Зошит для контрольних робіт. 3 клас. До підручника Грущинської І.В. «Природознавство 3 клас»	3	Навчальна книга - Богдан	2014	Додаткова
Гладюк Т.В., Гладюк М.М., Будна Н.О.	Природознавство. Зошит. До підручника І.В. Грущинської «Природознавство. 3 клас»	3	Навчальна книга - Богдан	2014	Додаткова
Гладюк Т.В., Гадюк М.М., Будна Н.О.	Природознавство. Зошит. До підручника Гільберг Т.Г., Сак Т.В. «Природознавство. 2, 3 клас»	2, 3	Навчальна книга - Богдан	2014, 2015	Додаткова
Безкоровайна О.В.	Природознавство. Робочий зошит	2, 3	ВД «Весна»	2014	Додаткова
Жаркова І.І., Мечник Л.А.	Природознавство. Тематичний контроль. До підручника І.В. Грущинської «Природознавство. 2, 3 клас»	2, 3	Підручники і посібники	2014, 2015	Додаткова
Хитра З.М., Мальцева Л.А.	Природознавство. Робочий зошит	3	ВД «Весна»	2015	Додаткова
Володарська М.О.	Робочий зошит з природознавства. До підручника Грущинської І.В. «Природознавство. 2 клас»	2	Літера ЛТД	2014	Додаткова
Грущинська І.В.	Альбом друга природи. Рослини і тварини	1	ВД «Освіта»	2012	Додаткова
Грущинська І.В.	Природознавство у таблицях і схемах	1	ВД «Освіта»	2013	Додаткова
Гільберг Т.Г., Сак Т.В.	Зошит з природознавства	1	Гене́за	2012	Додаткова
Бурденюк Н.М., Блінчук Н.В.	Природознавство. Робочий зошит	1	Грамота	2012	Додаткова
Гільберг Т.Г., Сак Т.В.	Природознавство. Робочий зошит	1	Ранок	2014	Додаткова
Бурковська О.Є., Ткаченко Л.В., Саманкова Н.О.	«Живинка». Робочий зошит з природознавства (частина 1, частина 2)	1	Науково-методичний центр	2014	Додаткова
Будна Н.О.	Природознавство. Завдання для самостійної роботи	1	Навчальна книга - Богдан	2015	Додаткова
Андрусенко І.В.	Тестові завдання з природознавства	2	Гене́за	2013	Додаткова
Бурденюк Н.М., Блінчук Н.В.	Природознавство. Робочий зошит	2	Аксіома	2014	Додаткова
Жаркова І.І., Мечник Л.А.	Природознавство (підручник)	4	Підручники і посібники	2015	
Тагліна О.В., Іванова Г.Ж.	Природознавство (підручник)	4	Ранок	2015	
Грущинська І.В.	Природознавство (підручник)	4	ВД «Освіта»	2015	

Андрусенко І.В.	Природознавство (підручник)	4	Грамота	2015	
Грущинська І.В.	Природознавство (підручник)	1	ВД «Освіта»	2012	
Гільберг Т.Г., Сак Т.В.	Природознавство (підручник)	1	Генеза	2012	
Грущинська І.В.	Природознавство (підручник)	2	ВД «Освіта»	2012	
Гільберг Т.Г., Сак Т.В.	Природознавство (підручник)	2	Генеза	2012	
Грущинська І.В.	Природознавство (підручник)	3	ВД «Освіта»	2013	
Гільберг Т.Г., Сак Т.В.	Природознавство (підручник)	3	Генеза	2013	
Гільберг Т.Г., Сак Т.В.	Природознавство (підручник)	4	Генеза	2015	
Гладюк Т.В., Гладюк М.М.	Природознавство (підручник)	4	Навчальна книга - Богдан	2015	
Гільберг Т.Г., Сак Т.В.	Уроки природознавства у 2 класі	2	Генеза	2012	
Гільберг Т.Г., Сак Т.В.	Уроки природознавства в 4 класі. Посібник для вчителя	4	Генеза	2015	
Фінько Г.М., Кулик О.О.	Я і Україна. Я і природа	3	ПМП «Мальва- ОСО»	2006	
Федієнко В.В., Черевко О.М.	Я і Україна. Природознавство. Робочий зошит	3	Школа	2005	
Байбара Т.М.	Я і Україна. Природознавство (Зошит)	3	ТОВ «КІМО»	2005	
Волошин О.М., Петрів Г.І.	Я і Україна. Природознавство (Зошит)	3	Астон	2004	
Мечник Л.А., Жаркова І.І., Жук М.Г.	Я і Україна. Я і природа (Зошит)	3	Підручники і посібники	2005	
Оліференко К.Є., Кізіна Л.І.	Я і природа (для 3,4 клас)	3,4	Третє тисячоліття	2006	
Байбара Т.М.	Я і Україна. Зошит з природознавства	4	ТОВ «КІМО»	2004	
Федієнко В.В., Черевко О.М.	Я і Україна. Природознавство. Робочий зошит	4	Школа	2005	
Фінько Г. М., Вельська Г.С.	Я і Україна. Я і природа	4	ПМП «Мальва- ОСО»	2006	
Ковальчук О.І., Стиранка Г.Я.	Я і Україна. Я і природа	4	Мандрівець	2006	
Гуз К.Ж., Ільченко В.Р.	Я і Україна. Довкілля (підручник)	2	НМЦ інтеграції змісту освіти АПН України	2002	
Мечник Л.А.	Я і природа (Зошит)	3 (4)	Підручники і посібники	2005	
Жаркова І.І., Мечник Л.А., Жук М.Г.	Я і Україна. Природознавство. Зошит	3	Підручники і посібники	2009	
Бескова Н.В., Сак Т.В.	Природознавство (підручник)	4	Богдана	2004	

Бескова Н.В., Сак Т.В.	Зошит з природознавства	4	Богдана	2004	
Бескова Н.В.	Природознавство	3	Наш час	2008	
Бескова Н.В., Сак Т.В.	Природознавство	3	Богдана	2001	
Бескова Н.В., Сак Т.В.	Зошит з природознавства	3	Богдана	2001	
Школа Н.М., Голубєва І.С.	Світ-дивосвіт. Хрестоматія з природознавства	1-4	Лелека	2004	
Ільченко В.Р., Гуз К.Ж., Водолазька Т.В., Ільченко О.Г.	Я і Україна. Довкілля (підручник)	4	НМЦ інтеграції змісту освіти АПН України	2004	
Мартиненко В.О.	Твоя планета Земля (хрестоматія)	1-4	Інтерпрес ЛТД	2009	
Володарська Т.В., Гуз К.Ж., Криштопа Н.В.	Я і Україна. Довкілля. Робочий зошит	2	Довкілля-К	2008	
Лотоцька О.М.	Я і Україна. Природознавство. Робочий зошит з тематичним контролем знань	3	Тернов	2007	
Фінько Г.М., Кулик О.О.	Я і Україна. Я і природа	3	Мальва-ОСО	2006	
Барна М.М., Волощенко О.В.	Я і Україна. Природознавство	3	Астон	2009	
Аліфіренко К.С., Кізіна Л.І.	Я і природа	3	Третє тисячоліття	2006	
Коваль Н.С., Нарочна Л.К.	Природознавство (підручник)	4 (3)	Освіта	2001, 2002	

**Підручникове забезпечення початкової школи
з навчального предмета «Основи здоров'я»
(2001–2017)**

Підручники та навчальні посібники					
Автор	Назва (вид)	Клас	Видавництво	Рік видання	Примітка
Гнатюк О.В.	Основи здоров'я та фізична культура (підручник)	1	Форум	2002	
Качеров О.Б. Короп Ю.О. Дубовис М.С.	Основи здоров'я та фізична культура (підручник)	1	Просвіта	2003	
Савченко О.Я. Бойченко Т.Є.	Основи здоров'я (підручник)	1	Навчальна книга	2002	
Гнатюк О.В.	Основи здоров'я (підручник)	1	Генеза	2007, 2012	
Савченко О.Я. Бойченко Т.Є.	Основи здоров'я (підручник)	1	Генеза	2007	
Бех І.Д. Воронцова Т.В. Пономаренко В.С. Страшко С.В.	Основи здоров'я (підручник)	1	Алатон	2012	
Жаркова І.І. Коненко Л.Б. Мечник Л.А.	Основи здоров'я (підручник)	1	Астон	2012	
Качеров О.Б. Ареф'єв В.Г.	Основи здоров'я та фізична культура (підручник)	2	Просвіта	2003	
Бібік Н.М. Бойченко Т.Є. Коваль Н.С. Манюк О.І.	Основи здоров'я (підручник)	2	Навчальна книга	2003	
Бібік Н.М. Бойченко Т.Є. Коваль Н.С. Манюк О.І.	Основи здоров'я (підручник)	2	Генеза	2007	
Бібік Н.М. Бойченко Т.Є. Коваль Н.С.	Основи здоров'я (підручник)	2	Генеза	2007	
Гнатюк О.В.	Основи здоров'я (підручник)	2	Генеза	2012	
Бех І.Д. Воронцова Т.В. Пономаренко В.С. Страшко С.В.	Основи здоров'я (підручник)	2	Алатон	2012	
Качеров О.Б. Ареф'єв В.Г.	Основи здоров'я та фізична культура (підручник)	3	Просвіта	2003	
Бібік Н.М. Бойченко Т.Є. Коваль Н.С. Манюк О.І.	Основи здоров'я (підручник)	3	Навчальна книга	2003	
Гнатюк О.В.	Основи здоров'я (підручник)	3	Генеза	2013	
Бех І.Д. Воронцова Т.В. Пономаренко В.С. Страшко С.В.	Основи здоров'я (підручник)	3	Алатон	2012	
Бібік Н.М. Бойченко Т.Є. Коваль Н.С. Манюк О.І.	Основи здоров'я (підручник)	4	Навчальна книга	2004	

Бібік Н.М. Бойченко Т.Є. Коваль Н.С. Манюк О.І.	Основи здоров'я (підручник)	4	Генеца	2009	
Ващенко О.М. Романенко Л.В.	Основи безпеки життєдіяльності (посібник)	1	Абетка	2004	
Ващенко О.М. Романенко Л.В.	Основи безпеки життєдіяльності (посібник)	2	Абетка	2004	
Ващенко О.М. Романенко Л.В.	Основи безпеки життєдіяльності (посібник)	3	Абетка	2004	
Ващенко О.М. Романенко Л.В.	Основи безпеки життєдіяльності (посібник)	4	Абетка	2004	
Шестопалова Л.М.	Основи безпеки життєдіяльності (навчальний підручник)	1-2	Юрінком Інтер	2001	
Ващенко О.М. Романенко Л.В.	Основи безпеки життєдіяльності (навчальний підручник)	1	Абетка	2002	
Коваль Л.А.	Основи безпеки життєдіяльності (навчальний підручник)	2	Томіріс	2001	
Ващенко О.М. Романенко Л.В.	Основи безпеки життєдіяльності (навчальний підручник)	2	Абетка	2002	
Красоткіна Н.Г.	Основи безпеки життєдіяльності (навчальний підручник)	2-4	Просвіта	2001	
Ващенко О.М. Романенко Л.В.	Основи безпеки життєдіяльності (навчальний підручник)	3	Абетка	2002	
Ващенко О.М. Романенко Л.В.	Основи безпеки життєдіяльності (навчальний підручник)	4	Абетка	2002	
Коваль Л.А.	Малюки – пішоходи	1-4	Томіріс	2002	
Тимовський О.А. Тимовська Ю.О. Тимовська Н.О.	Навчальний підручник «Дорожня грамота для дітей»	1-4	ТОВ «Вівере бене 2»	2011	
Тимовський О.А. Тимовська Ю.О. Тимовська Н.О.	Навчальний підручник «Твої дороги. Дорожні грамота»	1-4	Росава - Н	2010	
Тимовський О.А. Тимовська Ю.О. Тимовська Н.О.	Навчальний підручник «Дорожні знаки для юних пішоходів»	1-4	Видавнича група «Основа»	2011	
Тимовський О.А. Тимовська Ю.О. Тимовська Н.О.	Навчальний підручник «Дорожня абетка»	1-4	ФОП «Доценко»	2011	
Коваль Н.С. Волощук В.М. Бойченко Т.Є.	Основи здоров'я. Робочий зошит.	1	КІМО	2005	
Коваль Н.С. Бойченко Т.Є.	Основи здоров'я. Робочий зошит.	1	Генеца	2007	
Кохан К.В.	Основи здоров'я. Робочий зошит.	1	КІМО	2004	
Ващенко О.М. Романенко Л.В. Свириденко С.О.	Здоров'ятко. Робочий зошит.	1	Абетка	2007	
Федієнко В.В. Черевко О.М.	Основи здоров'я. Робочий зошит.	1	Школа	2009	
Безкоровайна О.В.	Самостійні роботи. Основи здоров'я.	1	Торсінг Плюс	2008	
Решетуца В.А.	Основи здоров'я. Робочий зошит.	1	Підручники і посібники	2014	

Жаркова І.І. Коненко Л.Б. Мечник Л.А.	Основи здоров'я. Робочий зошит.	1	Астон	2012	
Гнатюк О.В.	Зошит з основ здоров'я.	1	Генеца	2012	
Мечник Л.А. Жаркова І.І.	Основи здоров'я. Робочий зошит.	1	Підручники і посібники	2014	
Коваль Н.С. Волошук В.М. Бойченко Т.Є.	Основи здоров'я. Робочий зошит.	2	КІМО	2005	
Діптан Н.В.	Основи здоров'я. Робочий зошит.	2	Ранок	2004, 2005, 2009	
Ващенко О.М. Романенко Л.В. Свириденко С.О.	Здоров'ятко. Робочий зошит.	2	Абетка	2007	
Федієнко В.В. Черевко О.М.	Основи здоров'я. Робочий зошит.	2	Школа	2009	
Будна Н.О.	Основи здоров'я. Зошит з контрольних робіт.	2	Навчальна книга - Богдан	2008	
Жаркова І.І. Коненко Л.Б. Мечник Л.А.	Основи здоров'я. Робочий зошит.	2	Астон	2014	
Гнатюк О.В.	Зошит з основ здоров'я.	2	Генеца	2013	
Коваль Н.С. Волошук В.М. Бойченко Т.Є.	Основи здоров'я. Робочий зошит.	2	КІМО	2005	
Жадан О.М.	Основи здоров'я. 2 клас. Робочий зошит.	2	ВГ «Основа»	2015	
Будна Н.О. Головка З.Л.	Основи здоров'я. Робочий зошит.	3	Навчальна книга - Богдан	2007	
Ващенко О.М. Романенко Л.В. Свириденко С.О.	Здоров'ятко. Робочий зошит.	3	Абетка	2007	
Діптан Н.В.	Основи здоров'я. Робочий зошит.	3	Ранок	2004, 2005	
Федієнко В.В. Черевко О.М.	Основи здоров'я. Робочий зошит.	3	Школа	2009	
Будна Н.О.	Основи здоров'я. Зошит для перевірних робіт.	3	Навчальна книга - Богдан	2009	
Безкоровайна О.В.	Самостійні роботи. Основи здоров'я	3	Торсінг Плюс	2008	
Жаркова І.І. Мечник Л.А.	Основи здоров'я. Робочий зошит.	3	Астон	2014, 2015	
Гнатюк О.В.	Зошит з основ здоров'я.	3	Генеца	2014	
Мечник Л.А. Жаркова І.І.	Основи здоров'я. Робочий зошит.	3	Підручники і посібники	2014	
Царук Л.М.	Основи здоров'я. Робочий зошит.	4	ЦПА	2007	
Володарська М.О.	Основи здоров'я. Робочий зошит.	4	ЛСТА	2007	
Діптан Н.В.	Основи здоров'я. Робочий зошит.	4	Ранок	2004, 2005	
Федієнко В.В. Черевко О.М.	Основи здоров'я. Робочий зошит.	4	Школа	2009	
Безкоровайна О.В.	Самостійні роботи. Основи здоров'я	4	Торсінг Плюс	2008	
Жаркова І.І. Коненко Л.Б. Мечник Л.А.	Основи здоров'я. Робочий зошит.	4	Астон	2011	
Мечник Л.А. Жаркова І.І.	Основи здоров'я. Робочий зошит.	4	Підручники і посібники	2014	

**Підручникове забезпечення початкової школи
з навчального предмета «Я у світі»
(2001–2017)**

Підручники та навчальні посібники					
Автор	Назва (вид)	Клас	Видавництво	Рік видання	Примітка
Бібік Н. М., Коваль Н. С.	Віконечко (підручник)	1	«А.С.К»	2001	
Бібік Н. М., Коваль Н. С.	Віконечко (підручник)	1	«А.С.К»	2002	
Бібік Н. М., Коваль Н. С.	Я і Україна	2	«Форум»	20002	
Бібік Н. М., Коваль Н. С.	Я і Україна. Віконечко (підручник)	1	«А.С.К»	2002, 2003	
Арцишевський Р. А., Блашова С. П.	Я і світ (підручник)	2	«Літера»	2003	
Ільченко В. Р., Гуз К. Ж., Ільченко О. Г	Я і Україна. Довкілля (підручник)	3	«Довкілля-К»	2003	
Байбара Т. М., Бібік Н., М	Я і Україна (підручник)	4	«Форм»	2004	
Ільченко В. Р., Гуз К. Ж., Володазька Т. В., Іль ченко О. Г	Я і Україна. Довкілля (підручник)	4	НМЦ інтеграції змісту освіти АПН України	2004	
Фінько Г. М., Волошина Г. П.	Я і Україна. Навколишній світ (підручник)	1	ПМП «Мальва ОСО»	2005	
Фінько Г. М., Лихва А. В.	Я і Україна. Навколишній світ (підручник)	2	ПМП «Мальва ОСО»	2005	
Федієнко В., Черевко О.	Я і Україна. Громадянська освіти (підручник)	4	Школа	2005	
Фінько Г. М., Лихва А. В.	Я і Україна. Я і суспільство (підручник)	3	ПМП «Мальва ОСО»	2006	
Рудик Т. З., Решетука Т. В.	Я і Україна. Я і суспільство (підручник)	4	«Мандрівець»	2006	
Оліференко К.Є., Кізіна Л.І., Федорова О.В.	Я і суспільство (підручник)	3	«Трте тисячоліття»	2006	
Оліференко К.Є., Кізіна Л.І., Федорова О.В.	Я і суспільство (підручник)	4	«Трте тисячоліття»	2006	
Бібік Н. М., Коваль Н. С.	Я і Україна. Віконечко (підручник)	1	«Генеза»	2007	
Гуз К.Ж., Ільченко В.Р.	Я і Україна. Довкілля (підручник)	1	«Довкілля-к»	2007	
Бібік Н. М., Коваль Н. С.	Я і Україна (підручник)	2	«Генеза»	2008	
Гуз К.Ж., Ільченко В.Р.	Я і Україна. Довкілля (підручник)	2	НМЦ інтеграції змісту освіти АПН України	2008	
Бібік Н.М.	Я у світі (підручник)	3	ВГ «Основа»	2012	
Тагліна О. В.,	Я у світі (підручник)	3	«Ранок»	2012	

Іванова Г.Ж.					
Бібік Н.М., Бондарчук Г.П.	Я у світі (методичний посібник для вчителя)	3	ВГ «Основа»	2014	
Бібік Н.М.	Я у світі (підручник)	4	ВГ «Основа»	2015	
Тагліна О. В., Іванова Г.Ж.	Я у світі (підручник)	4	Ранок	2015	
Беденко М.В., Заброцька С.Г., Дунець І.Р.	Я у світ (підручник)	4	«Навчальна книга – Богдан»	2015	

**Підручникове забезпечення
початкової школи з навчального предмета «Трудове навчання»
(2001–2017)**

Підручники та навчальні посібники					
Автор	Назва (вид)	Клас	Видавництво	Рік видання	Примітка
Веремійчик І.М.	Трудове навчання. Стежинка до майстерності (посібник)	1	Педагогічна думка	2002	
Заволокіна О.Г.	Трудове навчання (навчально-наочний посібник)	1	Ярослав	2002	
Денисенко Л.І., Тименко В.П.	Трудове навчання (підручник)	1	Педагогічна думка	2003	
Хорунжий В.І.	Альбом-посібник «Вчуся все робити сам»	1	Ранок	2008, 2009	
Беженова М.О.	Першокласна пластилінова абетка	1	Скіф	2008	
Копитіна Н.Ф.	Альбом «Трудове навчання. Умілі ручки»	1	Абетка-С	2009	
Осовська Г.	Альбом «Уроки вигадливих кутасиків. Трудове навчання і художня праця»	1	Астон	2009	
Котелянець Н.В., Агєєва О.В.	Трудове навчання. Альбом-посібник	1	Літера ЛТД	2011	
Сидоренко В.К., Котелянець Н.В.	Трудове навчання (підручник)	1	Освіта	2012	
Сидоренко В.К., Котелянець Н.В.	Трудове навчання (підручник)	1	Сиція	2012	
Котелянець Н.В., Агєєва О.В.	У країні майстрів. Зошит-альбом	1	Сиція	2012	
Котелянець Н.В., Агєєва О.В., Котелянець Ю.С.	Пізнаймо світ професій. Зошит з профорієнтації	1	Сиція	2012	
Тименко В.П., Веремійчук І.М.	Трудове навчання (підручник)	1	Гене́за	2012	
Бровченко А.В.	Робочий зошит- альбом з трудового навчання	1	Гене́за	2012	
Роговська Л.І.	Альбом із трудового навчання (з шаблонами) «Уроки вигадливих кутасиків»	1	Астон	2012	

Дятленко О.М., Кліщ О.М.	Альбом-посібник «Трудове навчання. 1 клас»	1	Літера ЛТД	2012	
Хорунжий В.І.	Учуся все робити сам: Альбом з трудового навчання із шаблонами	1	Ранок	2014	
Бровченко А.В.	Робочий зошит з трудового навчання	1	Тернов	2014	
Веремійчик І.М.	Майстрик і майстринка (посібник)	2	Педагогічна думка	2001, 2002, 2008	
Денисенко Л.І., Тименко В.П.	Трудове навчання (посібник)	2	Педагогічна думка	2002	
Денисенко Л.І., Тименко В.П.	Трудове навчання (підручник)	2	Педагогічна думка	2003	
Заволокіна О.Г.	Трудове навчання (навчальний посібник)	2	Ярослав	2003	
Хорунжий В.І.	Альбом-посібник «Вчуся все робити сам»	2	Ранок	2008, 2009	
Копитіна Н.Ф.	Альбом «Трудове навчання. Умілі ручки»	2	Абетка-С	2009	
Бровченко А.В.	Альбом «Трудове навчання»	2	Тернов	2009	
Котелянець Н.В., Агєєва О.В.	Трудове навчання. Альбом-посібник	2	Літера ЛТД	2011	
Сидоренко В.К., Котелянець Н.В.	Трудове навчання (підручник)	2	Сиция	2012	
Тименко В.П., Веремійчук І.М.	Трудове навчання (підручник)	2	Генеза	2012	
Хорунжий В.І.	Учуся все робити сам: Альбом з трудового навчання із шаблонами	2	Ранок	2014	
Веремійчик І.М.	Майстровиті руки (посібник)	3(2)	Педагогічна думка	2001	
Денисенко Л.І., Тименко В.П.	Трудове навчання (підручник)	3	Педагогічна думка	2003,2004	
Веремійчик І.М.	Трудове навчання. Майстровиті руки (підручник)	3	Педагогічна думка	2003	
Хорунжий В.І.	Альбом-посібник «Вчуся все робити сам»	3	Ранок	2008, 2009, 2012	
Горошко Н.А.	Альбом-посібник «Трудове навчання»	3	Країна мрій	2008	
Копитіна Н.Ф.	Альбом «Трудове навчання. Умілі ручки»	3	Абетка-С	2009	
Бровченко А.В.	Альбом «Трудове навчання»	3	Тернов	2009	
Котелянець Н.В.,	Трудове	3	Літера ЛТД	2011	

Агеєва О.В.	навчання. Альбом-посібник				
Сидоренко В.К., Котелянець Н.В., Агеєва О.В.	Трудове навчання (підручник)	3	Сиция	2013	
Тищенко В.П., Веремійчук І.М.	Трудове навчання (підручник)	3	Генеза	2013	
Хорунжий В. І.	Трудове навчання. Робочий альбом- посібник	3	Навчальна книга - Богдан	2014	
Головата О.Р., Кононюк А. Я.	«Умійко». Трудове навчання	3	Підручники і посібники	2014	
Веремійчук І.М.	Майструй і твори (посібник)	4(3)	Педагогічна думка	2001	
Денисенко Л.І., Тищенко В.П.	Трудове навчання (підручник)	4	Педагогічна думка	2004,2009	
Веремійчук І.М.	Майструй і твори (підручник)	4	Педагогічна думка	2004	
Горошко Н.А.	Альбом-посібник «Трудове навчання»	4	Країна мрій	2008	
Хорунжий В.І.	Альбом-посібник «Вчуся все робити сам»	4	Ранок	2008, 2009, 2012, 2015	
Бровченко А.В.	Альбом «Трудове навчання»	4	Тернов	2009	
Копитіна Н.Ф.	Альбом «Трудове навчання. Умілі ручки»	4	Абетка-С	2009	
Котелянець Н.В., Агеєва О.В.	Трудове навчання. Альбом-посібник	4	Літера ЛТД	2011	
Хорунжий В. І.	Трудове навчання. Робочий альбом- посібник	4	Навчальна книга - Богдан	2015	
Веремійчук І.М., Тищенко В.П.	Трудове навчання (підручник)	4	Генеза	2015	
Котелянець Н.В., Агеєва О.В.	Трудове навчання (підручник)	4	Сиция	2015	
Павич Н.П., Бучківська Г.В.	Трудове навчання (підручник)	4	Грамота	2015	
Кліщ О.М. та ін.	Трудове навчання (підручник)	4	Літера ЛТД	2015	
Роговська Л.І.	Трудове навчання (підручник)	4	Астон	2015	

**Підручникове забезпечення початкової школи
з навчального предмета «Образотворче мистецтво»
(2001–2017)**

Підручники та навчальні посібники					
Автор	Назва (вид)	Клас	Видавництво	Рік видання	Примітка
Любарська Л., Резніченко М., Протопопова О.	Образотворче мистецтво (підручник)	1	Форум	2002	
Любарська Л. М.	Образотворче мистецтво (підручник)	2	Наш час	2003	
Любарська Л. М.	Образотворче мистецтво (підручник)	3	Наш час	2003	
Любарська Л. М.	Образотворче мистецтво (підручник)	4	Наш час	2004	
Малініна І. О., Чен Н. В., Голубев В. В.	Образотворче мистецтво (підручник)	1	Оберіг	2008	
Рагозіна В. В., Руденко І. В.	Мистецтво. Зошит і методичні рекомендації (посібник)	1	Навчальна книга- Богдан	2009	
Резніченко М.І., Трач С. К.	Образотворче мистецтво (підручник)	1	Навчальна книга- Богдан	2012	
Калініченко О. В., Сергієнко В. В.	Образотворче мистецтво (підручник)	1	Освіта	2012	
Резніченко М.І., Трач С. К.	Образотворче мистецтво (підручник)	2	Навчальна книга- Богдан	2012	
Калініченко О. В., Сергієнко В. В.	Образотворче мистецтво (підручник)	2	Освіта	2012	
Калініченко О. В., Сергієнко В. В.	Образотворче мистецтво (підручник)	3	Освіта	2013	
Резніченко М.І., Трач С. К.	Образотворче мистецтво (підручник)	3	Навчальна книга- Богдан	2013	

**Підручникове забезпечення
початкової школи з навчального предмета «Художня праця»
(2001–2017)**

Підручники та навчальні посібники					
Автор	Назва (вид)	Клас	Видавництво	Рік видання	Примітка
Тименко В.П.	Художня праця (підручник)	1	Спалах	2001	
Тименко В.П.	Художня праця (підручник)	2	Спалах	2002	
Тименко В.П.	Художня праця (підручник)	3	Спалах	2003	
Тименко В.П.	Художня праця (підручник)	4	Промінь	2004	

**Підручникове забезпечення початкової школи
з навчального предмета «Музика»
(2001–2017)**

Підручники та навчальні посібники					
Автор	Назва (вид)	Клас	Видавництво	Рік видання	Примітки
Лужний В.М.	Музика (посібник)	1	Педагогічна думка	2001	
Ізмайлова Л. П., Науменко С. І.	Музика (підручник)	2	Кримнавчпед-держвидав	2001	
Ізмайлова Л. П., Науменко С. І.	Музика (підручник)	1	Кримнавчпед-держвидав	2001	
Лужний В. М.	Музика (посібник)	1	Педагогічна думка	2001	
Лобова О. В.	Музика (підручник)	2	Школяр	2003	
Лобова О. В.	Музика (підручник)	3	Школяр	2004	
Ізмайлова Л. П., Науменко С. І.	Музика (підручник)	1	Кримнавчпед-держвидав	2004	
Лобова О. В.	Музика (підручник)	4	Школяр	2004	
Наземнова Т. О., Дорогань Л. О та ін.	Музика (підручник)	1	Оберіг	2008	
Лобова О. В.	Музика (підручник)	4	Школяр	2008	
Наземнова Т. О., Дорогань Л. О та ін.	Музика (підручник)	1	Оберіг	2008, 2009	
Аристова Л. С., Сергієнко В. В.	Музичне мистецтво (підручник)	1	Освіта	2012	
Лобова О. В.	Музичне мистецтво (підручник)	1	Школяр	2012	
Аристова Л. С., Сергієнко В. В.	Музичне мистецтво (підручник)	2	Освіта	2012	
Лобова О. В.	Музичне мистецтво (підручник)	2	Школяр	2012	
Аристова Л. С., Сергієнко В. В.	Музичне мистецтво (підручник)	3	Освіта	2013	
Лобова О. В.	Музичне мистецтво (підручник)	3	Школяр	2013	